Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг рўзномаси

1991 йил 1 июнь
ШАНБА
№ 104 (5.146).
БАҲОСИ 8 ТИЙИН

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган ◆ Ҳафтада беш марта чоп этилади

Бизнинг тавсия

ҲОСИЛ ТЎПЛАШ ОЙИ

Жумҳуриятимиз пахтакорлари об-ҳаво шароити инжиқ ва ноқулай келиши оқибатида рўй берган катта қийинчиликларни енга бориб, кўпчилик майдонларда ниҳолларни тўлиқ ундириб олишга эришдилар. Ернинг табиий намида кўкарган ғўза кўчатлари маромида ривожланмоқда. Улар шоналай бошлади, қайтадан уруғ қадалган пайкалларда эса 2—4 тадан чинбарг чиқарди.

Бугунги кунда экин ривожи ҳар хил бўлиб қолганлиги ҳаммага аён. Айрим далаларда ғўзаларнинг ўсиши олдинги йилларга нисбатан 15—20 кун ва ҳатто ундан ҳам кўпроқ орқада қолмоқда. Эндиги вазифа иложи борича ниҳолларнинг ҳар хиллигини бартараф этишдан, кечкиларини эртагиларига тенглаштириб олишдан иборат.

Деҳқонларимиз июнь ойи ғўза яхши ривожланиши, ҳосил эрта етилиши ва сифатли бўлиши учун муҳим давр эканлигини тажрибадан яхши биладилар. Бу ойда экин жадал ўсади, шунинг учун унинг озуқага ва намликка талаби кучаяди. Бинобарин тупроқда уларнинг етарлича бўлиши, зарур ҳароратни таъминлаш баракали хирмон кўтариш ҳамда эртаги ҳосил етиштиришнинг асосий омилидир.

Ҳозир қайтадан чигит қадалган майдонлардан ташқари ҳамма жойда ниҳоллар шоналаш даврига кирди, гуллаши яқинлашмоқда. Кейинроқ ҳосил тугунчаларига айланадиган репродуктив ҳужайралар пайдо бўлаяпти. Шоналаш даврида барглар, поя, илдиз юзага келади. Экин бўйига ўсади.

Ғўза шоналаётганда уни тўғри озиқлантириш муҳимдир. Шоналашнинг биринчи босқичида азот катта аҳамиятга эга. У кўчатларнинг тез ўсишига, ҳосил сифати яхши бўлишига хизмат қилади. Тажриба кўрсатишича шоналашдан аввал ғўзани озиқлантириш (экишдан аввал, экиш билан бирга азот бериш, барвақт озиқлантириш) гуллаш—ҳосил пайдо бўлиши жараёнини тезлаштиради, азотни шоналаш даврида солиш эса гуллаш ва кўсак тугишни жадаллаштиради.

Бу даврда экинга меъёрида калий ўғити ишлатиш ҳам муҳим. Шоналаётган ниҳолларни бундай ўғит билан тўйинтириш ўсаётган организмдаги физиологик-биокимёвий жараённи фаоллаштиради. Ўсимлик поясидаги қанд моддасини ҳаракатга келтиради. Ғўза тупи бақувватлашади. Экин вилтга унчалик чалинмайди, толанинг технологик сифати ва чигит яхшиланади. Лекин кўп жойларда деҳқонлар калийнинг қадрига етишмайди. Улар бу ўғитни бошқаларга нисбатан кам ишлатишади. Кўпгина тажрибалар кўрсатишича калийдан фойдаланиш фосфор сингари самара беради. Ҳатто шўрхок ерларда ҳам у ҳосилни оширишга ижобий таъсир кўрсатади.

Июнь ойида экинга ўғит солиш миқдори, қўлланиш усули, ниҳолларнинг ҳолати, тупроқ таркибидаги ўғитларнинг миқдори, яъни аввал қанча солингани, шоналаш ва гуллаш даврига қанчаси тўғри келишига қараб белгиланади.

Ғўза шоналай бошлаган ёки шоналаш даврига кирган далаларда ҳар гектар ерга 50—60 килограмм азот ва 30—50 килограмм калий солиш керак. Шунга мувофиқ гектарига 150—180 килограмм аммиак селитраси ва 75—125 килограмм калий хлори берилади. Агар экишдан олдин ёки экиш билан бир вақтда, шунингдек 2—4 та барг чиқарганида фосфор киритилмаган бўлса азот ва калий билан бирга ҳар гектар майдонга 30—50 килограммдан фосфор солинади.

Шоналаш пайтида ўғитларни ғўза қаторларининг ён томонига 20—22 сантиметр оралиқда 3—4 сантиметр чуқурликка, суғориладиган ариқнинг тагроғига ташланса мақсадга мувофиқ бўлади. Уларни эгат очиш билан бир вақтда солиш яхши самара беради. Ўғитлар берилиши биланоқ экинни суғориш зарур. Бу озуқа моддалари тупроққа бирдек сингиши ва ўғитлар илдизга боришини таъминлайди. Еросты сувлари яқин бўлган ва ўтлоқ майдонларда бу даврда суғориш мақсадга мувофиқ эмас. Бундай ҳолатда ўғитларни қаторларнинг ён томонидан культивация қилиш билан бир вақтда, тупроқ юзасидан 12—15 сантиметр чуқурликка солиш керак. Ўғит мўлжалдаги жойга тушиши учун уни культиваторга юмшатувчи ишчи қисмларидан кейин ўрнатилган мослама орқали сепиш даркор.

Ниҳоллар ҳали шоналашни бошламаган далаларда ва 2—4 та чинбарг пайдо бўлган жойларда экин гектарига 50 килограмм азот ва 30—50 килограмм фосфор билан озиқлантирилади. 2—4 та чинбарг чиқарган ғўзаларга ўғитлар қаторларнинг ён томонидан 15—18 сантиметр узоқликка ва 3—4 сантиметр чуқурликка солинади. Кенг қаторлаб экилган майдонларда ҳам шоналаш давридаги озиқлантириш қатор оралиғи 60 сантиметр бўлгани сингари амалга оширилади.

Ғўза гуллаш даврига кирган далаларда ҳар гектар ерга 50—60 килограмм ҳисобида азотли ёки азот-фосфорли ўғитлар, 40—50 килограмм ҳисобида фосфор киритилиши лозим. Бу даврда ўғитлар қатор оралиғи 60 сантиметр бўлса суғориладиган қаторнинг ўртасига, 90 сантиметрда эса қаторнинг ён томонидан 30—35 сантиметр узоқликка солинади. Ҳар иккала ҳолатда ҳам улар суғориладиган ариқ юзасидан 3—4 сантиметр чуқурликка тушиши керак. Гуллаш даврида озиқлантириш кечиктирилиши унинг самарасини камайтиради. Бундан ташқари пахта толасининг технологик хусусияти ёмонлашади. Шунинг учун ғўза яхши ривожланаётган пайкалларда эртаги ҳосил етиштириш мақсадида озиқлантиришни 10—15 июнгача тугаллаш зарур бўлади.

Ўсишдан орқада қолаётган ниҳоллар алоҳида эътибор беришни, айниқса озиқлантиришга эътиборни кучайтиришни талаб этади. Бундай ҳолатда экинни гектарига 50 килограмм азот ҳисобида азот ва фосфорни аралаштириб, 40—50 килограмм фосфор ҳисобида озиқлантириш даркор. Ҳар бир ўғитлашдан кейин албатта суғориш керак.

Кимёвий ўғитлар майдаланган гўнг билан аралаштириб солинса самара ортади. Маҳаллий ўғитни элакдан ўтказиш керак. Бундай аралашмани тайёрлашда 1 тонна аммиак селитрасига 2—2,5 тонна гўнг қўшилади.

Ғўзанинг ўсиши ва ривожланиши бир меъёрда бўлишини таъминлашда ўз вақтида суғоришнинг аҳамияти нақадар муҳимлигини пахтакорлар яхши тушунишади. Шоналаш ва гуллаш даврида, ҳосил пайдо бўлаётганда сув бериш кечиктирилса гектарига 6—7 центнердан 9—10 центнергача ҳосил камайиши мумкин. Шунингдек, муддатидан илгари суғориш ҳам зарарли эканлигини унутмаслик лозим. «Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида ўтказилган тажрибалар муддатидан олдин суғориш ҳосилдорликни гектар бошига 3—6 центнер озайтирганлигини кўрсатди.

Суғориш муддати ва меъёри тупроқнинг механик состави, ернинг намлиги, ўсимлик ҳолати, навнинг биологик хусусияти ва ҳоказолар ҳисобга олинган ҳолда белгиланади. Агар меъёридан ортиқ сув берилса тупроқда нам кўпайиб, озуқа обиҳаёт билан ювилиб кетади, намлик ортиб тупроқ зичлашади.

Сувни тежаш учун суғоришнинг давомийлиги ғўза гуллагунга қадар енгил тупроқли далаларда 12—14 соат, ўрта ва оғир тупроқли ерларда 16—18, гуллаш ва ҳосил тугиш даврида 24—36 соатга яқин бўлиши керак. Суғориш меъёри экин гуллашигача еросты сувлари чуқур бўлган енгил тупроқли пайкалларда гектарига 700—800, ўрта ва оғир тупроқли майдонларда эса 900—1000 куб метрни ташкил этиши лозим. Гуллаш ва ҳосил тугиш даврида эса гектарига 800—900 ва 1100—1200 куб метр обиҳаёт берилади. Еросты сувлари юза жойлашган ерларда бу 700—900 куб метр бўлади.

Суғориладиган далаларнинг бир текис сув ичишини ва обиҳаёт тежалишини таъминлаш мақсадида ариқларнинг узунлигига алоҳида эътибор бериш зарур. Бу тупроқ хусусияти, майдоннинг текислиги ва қатор оралиғининг кенглигига боғлиқ. Қатор оралари 60 сантиметр бўлган пайкалларда жўякнинг узунлиги сув қийин шимиладиган оғир тупроқли ерларда 100—120 метрдан ошмаслиги, обиҳаёт тез сингадиган ёки сернам тупроқли майдонларда 60—80 метр бўлиши мақсадга мувофиқ. Шунга мос ҳолда қатор оралиғи 90 сантиметр бўлганда жўяклар 150—180 ва 100—120 метрдан ошмаслиги лозим.

Ҳамма жойда суғоришнинг жадвалини тузиш даркор. Ишни шундай ташкил этиш керакки, бир кеча-кундузда камида 10—15 гектар майдондаги ғўзалар сувга қондирилсин. Суғоришни кечаю-кундуз ўтказиш, айниқса тунгисига эътиборни кучайтириш лозим.

Камсувли ерларда дренаж, оқава, еросты сувлари ва бошқа шу каби манбалардан кенг фойдаланилади. Дренаж сувлари ишлатилганда уларга дарёники аралаштирилиши зарур. Бунда тупроғи енгил ва ўрта оғирликдаги пайкалларда обиҳаёт аралашмасининг минераллик хусусияти ҳар литрда 3—4 грамм, оғир тупроқли майдонларда эса 1,5—2 грамм бўлишига эришиш керак.

Июнь ойида ғўзаларни ўз вақтида, сифатли культивация қилиш муҳим аҳамият касб этади. Чунки бундай ишлов тупроқни майинлаштиради, бегона ўтни йўқотади, ерда намликни сақлайди, илдизга керакли ҳавони етказиб беради. Культивацияни кимёвий ва органик ўғитлаш билан бир вақтда ўтказиш лозим. Шунда ғўза ривожи жадаллашади. Қатор ораларини юмшатишни фақат ер етилганида бошлаш керак. «Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида тўпланган тажрибаларга кўра культивация кечикса ва муддатидан олдин ўтказилса, сифатсиз бўлса тупроқда намлик қочиши сингари оқибатларга олиб келади. Агар у бир-икки кун орқага сурилса ҳосилдорлик гектар ҳисобига 1—2, икки-уч кун кечикса 3—4 центнер камаяди.

Культивация даврида тупроқни юмшатишнинг чуқурлиги ва кенглигига алоҳида эътибор бериш керак. Қатор оралиғи 60 сантиметр бўлганда ишлов бериш кенглиги камида 45—48, 90 сантиметрда эса 75—78 сантиметр бўлиши зарур.

Шоналаш, гуллаш ва ҳосил тугиш даврида ғўзанинг илдиз тузилмаси кенгайиб, чуқурлашиб боради. Томирларга зарар етказмаслик мақсадида культиватор ишчи қисмлари қуйидагича ўрнатилади: қатор оралиғи 60 сантиметр бўлса, чеккадаги ишчи қисмлари 6—8, ўртача чуқур юрадиган куракчалар 14—16, сантиметр, 90 сантиметрда эса тегишлича 6—8 ва 16—18 сантиметр чуқурликда юриши лозим. Суғориладиган жўякларнинг ҳолатига қараб ўрнатиладиган культи-

(Давоми 2-бетда).

ҒАЛЛАЗОР ФАЙЗИ

Қиш ва баҳор фаслларининг яхши келганлиги сабаб ғаллазорда ҳосил мўл бўлди. Эрта кўкламда бир марта ҳаво лайнерлари ёрдамида озиқлантирилгани айни муддаолиги ҳозирги кунларда билиниб қолди. Майса вақтида ўғитланиб, сувга қонгач қуёш ҳароратини дариғ тутмаса ғалладан мўл-кўл хирмон уюш мумкин.

Жорий йилдаги пишиб етилган ғаллазорларда худди шу энг керакли ишлар кўнгилдагидек адо этилди. Энди пишган бошоқли донни жумҳуриятда биринчи бўлиб ўриб-янчиб олишга киришилди.

Сурхондарё вилоятининг Ангор районидаги Маматқул Азизов номли жамоа хўжалиги ғаллазорларида бир неча кундирки комбайнлар наъра торта бошлади. Колхозда 160 гектар ерга кузги ғалла экилган эди. Парвариш, озиқлантириш, суғориш бирбири билан боғлаб олиб борилди. Натижада ҳосил чўғи баланд бўлди. Етилган донни ўриш авжига чиқаяпти. Ҳозир ғалла пайкалларида тўртта комбайн тинимсиз ишлаётир. Уларнинг кучи билан 6—8 гектардаги ғалла ўрилмоқда. Ғаллакорлар ҳар гектаридан камида 28,2 центнердан дон олишни режалаштирганлар. Лекин пайкалдаги ҳосил ундан ҳам кўп бўлиши мумкинлигини кўрсатаяпти. Комбайнчи, ишчиларнинг ишлаб, мазмунли ҳордиқ чиқаришларига етарли эътибор берилмоқда. Икки маҳал иссиқ овқат, қайноқ чой тайёрланаяпти. Амалдаги йилда колхоз ғаллакорлари 500 тоннадан ортиқ дон топширишмоқчи. Шу мақсад йўлида кечаю-кундуз тер тўкишаяпти. Бунда комбайнчилар П. Хушвоқов, Э. Сувонқулов, Н. Собиров, Ж. Холиқуловлар пешқадамлик қилишмоқда.

Б. МУРОДОВ.

СУРАТЛАРДА: 1. Пешқадам комбайнчилар Н. Собиров ва Ж. Холиқулов. 2. Ғаллазорда комбайнлар.

И. ХЎЖАЕВ олган суратлар. (ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ БЮРОСИДА

30 май куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди. Унда «Бозор муносабатларига ўтишга доир тадбирларни амалга ошириш учун раҳбар коммунистлар масъулиятини ошириш юзасидан Сурхондарё вилоят партия комитетининг иши тўғрисида»ги масала муҳокама қилинди.

Масалани муҳокама қилиш чоғида Сурхондарё вилоят партия комитети, раҳбар коммунистлар бозор муносабатларига ўтишга тайёргарлик юзасидан муайян ишларни амалга ошираётганликлари, лекин бу иш ҳозирги куннинг юксак талабларига жавоб бермаётганлиги таъкидланди. Аввало вилоят партия комитети ва унинг бюроси партия комитетлари, раҳбар коммунистларнинг диққат эътиборини иқтисодиёт ва ижтимоий соҳадаги танг ҳолатларни бартараф этиш юзасидан комплекс ва мувофиқлаштирилган чора-тадбирларни ишлаб чиқишга қарата олмаяпти, натижада иқтисодий таназзул тамойиллари вужудга келмоқда.

Партия комитетлари хўжалик юритишнинг илғор шаклларини жорий этиш, ишбилармонлик фаолиятини ривожлантириш, фермер хўжаликларини барпо этиш, хусусийлаштириш масалаларига етарли даражада эътибор бермаяптилар. Меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан банд қилиш, кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш муаммоларини ҳал этиш юзасидан амалий таклифлар киритилмаяпти.

Вилоятда аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоялашни пухта таъминлаш юзасидан ўз вақтида амалий чора-тадбирлар кўриш масалалари эътибордан четда қолган. Термиз шаҳрида кундалик зарур молларни нормага мувофиқ беришни жорий этиш масаласини ҳал қилиш аслида инкор қилинган, аҳолига ер участкалари ажратиб бериш масаласи ҳамма ерда ҳам ҳал қилинаяпти, деб бўлмайди, чакана нархлар ислоҳоти муносабати билан ходимларга компенсация тўлаш учун қўшимча резервлар излаб топилмаяпти.

Бозор муносабатларига ўтишга доир ишларда системали ёндошувнинг йўқлиги ташқи иқтисодий фаолиятга салбий таъсир қилмоқда. Вилоят партия комитети бюроси ва халқ депутатлари вилоят кенгашининг раёсати бу масалаларда изчил йўл тутишмаяпти, баъзида ўз уқувсизлигини кўрсатмоқда. Хорижий валюта маблағларини талон-торож қилиш, талабни таҳлил этмай шартномалар тузиш, валюта бўйича қарздорликнинг вужудга келиши фактлари хўжалик раҳбарлари фаолияти назорат этилмаслигининг натижасидир.

Бу камчиликларнинг ҳаммаси, деб таъкидланди бюрода, кўп жиҳатдан кадрларга нисбатан талабчанликнинг пасайганлиги, раҳбар ходимларнинг вилоятдаги ишлар аҳволи ва унинг ривожланиш истиқболлари учун шахсий масъулияти сусайганлиги билан боғлиқдир.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюроси қабул қилган қарорда Сурхондарё вилоят партия комитетидан, унинг котиблари Ҳ. Э. Бердиев, В. Г. Грабилиндан, Сурхондарё вилоят ижроия комитетининг раиси, коммунист Т. М. Менглиевдан камчиликларни бартараф этиш юзасидан, амалий чора-тадбирлар кўриш, Ўзбекистон Компартияси XXII съезди кўрсатмаларини бажаришда вилоят раҳбар коммунистларига нисбатан талабчанликни кучайтириш талаб қилинди. Бир қанча жумҳурият вазирликлари ва идораларининг коммунист раҳбарларига бозор муносабатларига ўтишнинг муаммоли масалаларини ўрганиш учун мутахассислар гуруҳини тузиш ва Сурхондарё вилоятига аниқ-равшан амалий ёрдам бериш вазифаси топширилди.

Бюро мажлисида «Правда востока» рўзномаси таҳририяти билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети мафкура бўлимининг «Правда востока» рўзномасининг 75 йиллигини тантанали байрам қилиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинди. Қабул қилинган қарорда юбилей комиссиясининг аъзолари, шунингдек 1992 йил апрель ойида ўтказиладиган юбилей тадбирлари тасдиқланди.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Президентининг фармони

РЕСПУБЛИКА ҚИШЛОҚ АҲОЛИСИНИ ОВҚАТ УЧУН ДОН (БУҒДОЙ) БИЛАН ТАЪМИНЛАШГА ДОИР ҚЎШИМЧА ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

Республика қишлоқ аҳолисини овқат учун дон (буғдой) билан таъминлашни янада яхшилаш ва шахсий ёрдамчи хўжаликларда ғалла етиштиришни кўпайтиришни рағбатлантириш мақсадида:

1. Республика жамоа хўжаликлари ва давлат хўжаликларига 1991 йилда етиштирилган дон (буғдой) ҳосилининг ортиқчасини ғалла ўрими учун натура ҳолида тўловга қўшимча равишда ҳар бир қишлоқ оиласига, жумладан, пенсионерлар, врачлар, ўқитувчилар ва аҳолининг бошқа тоифалари оилаларига камида 100 килограмм дон (буғдой) сотишга рухсат этилсин.

2. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси ушбу фармонни амалга оширишга доир қарорни қабул қилсин, унда:

— шахсий ёрдамчи хўжаликларда ғалла етиштиришни кўпайтиришни рағбатлантириш чоралари тизмаси;

— ортиқча дон (буғдой)ни вилоятлар ўртасида қайта тақсимлаш;

— Қорақалпоғистон МССР Вазирлар Кенгашига ва вилоят ижроия комитетларига ортиқча дон (буғдой)ни районлар ўртасида қайта тақсимлаш ҳуқуқини бериш кўзда тутилсин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри,
1991 йил 31 май.

Дил ҳамрози

УЮШҚОҚЛИК, ҲАМЖИҲАТЛИК—МУРОДГА ЭРИШИШ ЙЎЛИ

Р. БУРҲОНОВА,
Ўзбекистон районидаги «Гулистон» давлат хўжалиги пиллачиси, меҳнат фахрийси

Қаҳрамон она бўлиш бахтига мушарраф бўлдим. Ишдан қайтгач дастурхон атрофида йиғилган фарзандларимга меҳр ва ҳавас билан боқаман. Шукурки, ҳалол меҳнат қилиб кам бўлмаяпмиз. Аҳиллик, ҳамжиҳатлик бўлса, ҳар қандай қийинчиликни енгиб ўтиш мумкин. Бу гаплар ҳар бир жамоа, жамиятимиз учун ҳам тааллуқлидир. Яқинда Марказий телевидение мухбири ўзбекистонлик партия ходимларидан бирига шундай савол берди: «Жумҳуриятда нисбатан соғлом, ижодий муҳит қарор топганлиги, бозор иқтисодиёти муносабати билан юзага келган қийинчиликлар муваффақиятли енгиб ўтилаётганлигининг асосий сабаби нимада?».

Мен кўп болали она, меҳнат фахрийси сифатида қуйидагича жавоб бераман. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, республика Президенти меҳнаткаш инсон ҳақида амалда ғамхўрлик кўрсатмоқда. Ҳаётбахш фармонлар деҳқон қаддини тиклади, чўчимай яшашига имкон берди. Қишлоқ кишилари томорқа, уй қуриб олишлари учун ер олдилар. Аҳолини сув ва газ билан таъминлаш яхшиланаяпти. Фермер хўжаликлари ташкил этилаётганлиги, пахта майдонлари қисқартирилиб, сабзавот, полиз маҳсулотлари етиштиришга эътибор кучайтирилганлиги таъминотни яхшилашда муҳим омил бўлаяпти. Биз — меҳнаткашлар партия ва давлатимиз қанчалик қийин бўлмасин инсон омилига алоҳида эътибор бераётганлигини чуқур ҳис қилиб турибмиз. Шунингдек, халқимиз ҳукумат ҳар бир тийинни санаб сарфлашга мажбур бўлаётганлиги, чиқим тобора кўпаяётганлигини ҳам кўриб-билиб турибди. Қийинчиликларни бартараф этиш шу мураккаб шароитда фақат раҳбарларимизга боғлиқ эмас. Қарс икки қўлдан.

Бир нарса кишини қувонтиради: кўпчилик кимнинг ким эканлигини яхши ажратиб олди. Ваъзхонликка, митингбозликка зўр бериб, қорин тўйғазиб бўлмаслигини каттаю кичик тушуниб етди. Тангликнинг давоси, тўкинлик йўли фақат ва фақат ҳалол меҳнатдир. Ярамас мишмишлар тарқалаётган, жойларда ёлғон ва туҳмат авжига чиқади, турли тоифадаги гиж-гижловчилар «ўз фикри»ни тиқиштиришга уриниб, одамларни йўлдан оздирмоқчи бўлган ерларда меҳнат мароми, соғлом маънавий муҳит издан чиқади. Хўжалигимиз меҳнат аҳли Яккабоғ райони вакилларининг Ўзбекистон аҳолисига мурожаатномасини ҳаяжон ила қарши олдилар. Даъватномадаги: «Очиғини айтайлик, жамоат тартибини бузувчилар умумий ишимизга жуда катта зарар етказмоқдалар. Улар пойтахтдаги норасмий бирлашмалар вакилларининг «ҳомийлик қилишидан» фойдаланиб нифоқ уруғини сочмоқдалар, хўжаликларни тартибсизликка бошламоқдалар. Ўзбекистон деб аталган катта хонадонимиздаги осойишталикни улар қадрламайдилар, бундайлар учун шахсий нафсоният муҳимроқ. Шу сабабли улар ўзларини «халқ ва унинг манфаатлари ҳимоячилари» қилиб кўрсатиш учун одамларни митингга чорламоқдалар», каби сатрлар айни ҳақиқат. Ғайриқонуний хатти-ҳаракатларнинг ташкилотчилари орасида халқ депутатлари борлиги кишини янада ранжитади. Ахир эл-юрт катта ишонч билдирган киши наҳотки шундай йўл тутса?

Бундай ношукур кишилар фаолиятини қоралаймиз. Уларга айтадиган гапимиз шу: ҳозирги кунда далаларда иш қайнаган. Қатқалоққа қарши курашиб, ниҳолларни кунда бир яшнатиш учун заршунос кечаю кундуз тиним билмаяпти. Биз — пиллакорлар эса машаққат эвазига етиштирилган кумуш толани тезроқ йиғиштириб, давлатга топшириш пайида бўлаяпмиз. Ҳар дам ғанимат. Шу боис бизга ҳеч ким халақит бермасин.

Ҳаёт шуни кўрсатмоқдаки, мустаҳкам интизомсиз ҳеч қандай демократия бўлмайди. Шунинг учун партия, совет ташкилотлари, маъмурий органлар барча ерда тартибни мустаҳкамлаш учун қатъий ҳаракат қилишлари керак. Ташаббус бой берилса, жўшқин воқеалардан орқада қолинса, ўша ерда бўшашувчанликка, майда гап-сўзларнинг кўпайишига йўл қўйилади. Коммунистлар, халқ депутатлари ўз бурчларини унутмасликлари керак. Хўжалигимиз заршунослари ўз садоқатларини амалда намойиш этишяпти. Бутун диққат-эътибор ғўза парваришига қаратилган. Ҳар бир ниҳол қалб қўри, меҳр зиёси билан парваришланяпти. Пахта халқимиз фахри, ғурури, асосий даромад манбаидир. Тўғри, турғунлик даврида йўл қўйилган жиддий камчиликлар туфайли пахтакор косаси оқармади. Йил — ўн икки ой сидқидил тер тўкса-да, бири икки бўлмади. Қишлоқларимиз ночор аҳволда қолаверди. Республика ҳозирги раҳбариятининг инсонпарвар сиёсати, илғор усуллар шарофати туфайли пахтачиликдан ҳам эндиликда яхшигина даромад олинмоқда.

Ўзим пиллачиликка меҳр қўйдим. Кўп йиллик меҳнат фаолиятим давомида лаёқатли шогирдлар тайёрладим. Тут плантацияларини кенгайтириш, соҳа жонкуярларини моддий, маънавий жиҳатдан рағбатлантириш юзасидан ибратли тадбирлар амалга оширилаётганлиги кўнглимизни кўтарди. Мўл ва сифатли ҳосил етиштиришимиз учун бу йил яхши имконият яратилди. Ш. Орипова, Ш. Отабоева, И. Тўрақулова каби кумуш тола ижодкорлари билан басма-басига меҳнат қилаяпмиз. Ният ҳар қути қурт уруғидан камида 90 килограммдан хом ашё топшириш.

Совхозимизда тадбиркор, ташаббускор пиллачилар жуда кўп. Уларнинг бой тажрибалари кўпчилик мулкига айланмоқда. Ана шундай фидойи кишиларнинг омилкорлигига таяниб улкан марралар кўзланаяпти.

Кўриниб турибдики, заршунос, боғбон, чорвадор қисталанг дамлар қадрига етиб, кун сайин унумли меҳнат қилмоқда. Бизга фақат тинчлик, хотиржамлик, ҳамжиҳатлик бўлса, бас. Яккабоғликлар мурожаатномасида таъкидланганидек, инсоннинг кўнгли тўқ, хонадонида тинчлик, осойишталик бўлса, у хотиржам меҳнат қилади.

ЎЗБЕК ТИЛИДА «СИЁСИЙ МУЛОҚОТЛАР»

Марказий телевидениенинг «Сиёсий мулоқотлар» туркумидан берилган «Имконият даражасида» кўрсатувини кўп томошабинлар эслаб қолишган бўлса керак. Бу кўрсатувда кўп миллионли телетомошабинлар ҳузурида Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов жумҳуриятимизда олиб борилаётган ишлар ҳақида гапириб берган эди.

Ҳозир бу кўрсатув ўзбек тилига таржима қилинди. Уни 2 июнь куни Тошкент вақти билан соат 21 дан 15 дақиқа ўтганида жумҳурият телевидениесининг биринчи программаси орқали кўришингиз мумкин.

БОЛТИҚ КЕНГАШИНИНГ МАЖЛИСИ

Болтиқ Кенгашининг 30 май куни кечқурун Вильнюсда бошланган мажлиси ярим кечага яқин тугади. Унда Латвия, Литва ва Эстония Олий Кенгашларининг раислари, шунингдек бошқа расмий кишилар қатнашдилар.

Мажлис қатнашчилари «Болтиқ мамлакатлари Кенгашининг ССР Иттифоқи билан музокаралари йўлидаги ҳамкорлиги тўғрисидаги битим», шунингдек «СССРнинг Болтиқ мамлакатлари ва халқларига қарши хатти-ҳаракатлари тўғрисида» баёнот қабул қилдилар.

(ТАСС).

Қизлархон Жабборова нафақат Пахтакор районидаги Акмал Икромов номли давлат хўжалигида, балки Жиззах вилоятида моҳир пиллакорлардан бири саналади. У кўп йиллардан бери ипак қурти боқиб, катта тажриба тўплаб келаяпти. Қ. Жабборова бу йил бир қути қурт уруғидан 100 килограммдан ошириб хом ашё етиштириш ва давлатга сотиш учун астойдил ҳаракат қилмоқда.

СУРАТДА: моҳир пиллакор Қизлархон Жабборова.

У. ҚЎШВОҚОВ олган сурат.

Бухоро вилоятининг Шофиркон райони ўзининг уста пиллакорлари билан азал-азалдан танилган. Ҳозирги пайтда уларнинг анъаналари давом эттирилиб, мўл-кўл кумуш тола олиш учун барча имкониятлар ишга солинаяпти. «Ўзбекистон» жамоа хўжалигининг зарбдори Мамлакат Уринова қутлуғ касбни ёшларга ўргатаётганлардан бири. У мўл-кўл хом ашё олишда ҳам бошқаларга намуна бўлаяпти.

СУРАТДА: мусобақа пешқадами Мамлакат Уринова.

К. КАРИМОВ олган сурат.

ДЕПУТАТ БУРЧИНГНИ УНУТМА

Чолиш қишлоқ Советидаги йиғилишлардан бирида сўзга чиққан Жамбул маҳалла комитетининг раиси Ангсатбой Жўлдосбоев «Депутат бўлса Шоназардай бўлсин. Қачон қараманг эл-юрт хизматида. Бошқалар ҳам шу кишидан ибрат олсинлар» деганди.

Ана шу йиғилишдан сўнг мен Шоназар ака Юсупов билан учрашишга аҳд қилдим.

— Арзигулик ютуқлар йўқ ҳали. Кўп қатори ишлаяпмиз, холос, — депутатнинг биринчи гапи шу бўлди.

Олтмишинчи баҳорни қаршилаётган Шоназар аканинг таржимаи ҳоли ўз тенгдошлариникидан фарқ қилмас экан. У деҳқон оиласида дунёга келди. Ўқиди, изланди. Элига қайишди.

Янгиариқ район қишлоқ хўжалик бошқармасига раҳбарлик қилган кезларда пахта ва бошқа экинлар ҳосилдорлигини оширишга баҳоли қудрат ҳисса қўшди. Мана 15 йилдирки, Урганч районидаги Мунис Хоразмий номли шўро хўжалигига етакчи. Унинг ишбилармонлиги, деҳқонлар қалбига йўл топа билиши туфайли хўжалик қолоқликдан қутулди.

Қисқа давр ичида экин майдони 71 гектарга кенгайди. Соф фойда салмоғи қарийб 700 минг сўмга, асосий даромад манбаи бўлган узум ҳосилдорлиги 2280 тоннага етди. Ишчилар маоши бир неча бараварга ошди.

Чолиш қишлоғида аҳоли азалдан зич яшайди. 11 миллат фарзандлари истиқомат қилаётган бу масканнинг ўзига яраша ютуқларию муаммолари бор. Аҳолининг 2200 нафардан зиёди меҳнатга лаёқатли бўлса, шундан 400 дан зиёди корхона ва муассасаларда, минг нафардан кўпроғи эса Урганч шаҳрию район марказида меҳнат қилади. Шунга қарамай бу ерда ҳам ишсиз аҳоли анчагина.

Бундан ташқари аҳолига маданий-маиший, медицина, савдо хизмати кўрсатиш айтарли даражада эмас. Депутат бугун ана шу муаммолар хусусида бош қотирмоқда. Бу вазифалар ўз-ўзидан амалга ошмаслиги барчага аён. Елиб-югуриш, район, вилоят миқёсидаги идоралар остонасида «сарғайиш» лозим. Бунга яна маблағ, имкониятлар керак бўлади. Депутат изланаётир. Сайловчилар олдида уялиб қолмаслик учун доимо ҳаракатда.

Ўтган йили Олтинсарин, Фрунзе номли, Каримбой Бўронов номли кўчаларга асфальт ётқизилди. Қишлоқда қиймати 880 минг сўм турадиган клуб қурилиши бошлаб юборилди. Урганч—Чолиш йўлининг шўро хўжалиги ҳудудида иккита янги бекат қурилгани ҳам, қишлоқ аҳолиси учун ишга тушган чойхона ҳам кўпчиликни мамнун этди.

Жумҳурият Президентининг аҳоли томорқа ерларини кенгайтириш ҳақидаги фармонига биноан хўжалик ва Чолиш махсус механизациялашган кўчма колоннаси ишчиларига 2,5 гектар ер ажратиб берилди.

Жорий йилда Хоразм вилоят Кенгаши депутати Ш. Юсупов илгариги Майтубек кўчасидагиларнинг талабларига биноан ичимлик суви ва табиий газ ўтказишга кўмаклашиш ҳаракатида. Олтинсари кўчасининг қолган қисмига ҳам асфальт ётқизиш режалаштирилди. Чолиш махсус кўчма колоннаси ишчиларининг ёрдами билан эса 140 ўринли болалар боғчаси қуриш кўзда тутилган. Бундан ташқари Ш. Юсупов Хоразм вилояти Кенгаши ҳузуридаги экология ва табиий ресурслардан самарали фойдаланиш масалалари бўйича тузилган ҳайъат раиси ҳамдир. Бугун ҳайъат аъзолари бир қатор хайрли ишларга қўл урдилар. Кўпчиликка маълумки, Хоразмнинг табиий шарт-шароити, об-ҳавоси, мусаффо сувларига зиён етказаётган корхоналари мавжудки, бугун улар фаолиятига жиддий муносабат билдириш талаб этилмоқда.

Депутат сайловчилар наказини бажариш билан бирга қадрдон хўжалигига омилкорона раҳбарлик қилмоқда. Бу йил ҳосил берадиган узумзорлар 315 гектарга етказилиб, сабзавот ва мевалар, чорвачилик маҳсулотлари етиштириш аввалгига нисбатан кўпайтирилади.

Йилнинг тўрт ойи кўнгилдагидек якунланди. Давлатга 20.5 тонна гўшт, 55 тоннадан зиёд сут етказиб берилди. Биз элига қайишган депутат билан хайрлашарканмиз, унинг келгуси ишларига омад тилаб қолдик.

Ш. САФАРОВ.

ҲОСИЛ ТЎПЛАШ ОЙИ

(Боши 1-бетда).

ватор ишчи қисмлардан оқилона фойдаланиш тупроқнинг майин бўлишини таъминлайди. Ҳар бир қатор орасига 7 та ишчи қисми ўрнатилади. Уларнинг дастлабки жуфти (чеккадагиси) қаторлардан 10—12 сантиметр узоқликка, 4—5 сантиметр чуқурликда юрадиган қилиб ўрнатилади. Иккинчи жуфти 6—7, учинчи жуфти 8—10, еттинчиси эса 12—16 сантиметр узоқликдаги оралиқни юмшатадиган бўлиши лозим.

Хўжаликларда қатор ораларига ишлов берадиган бороначалар бўлса улардан фойдаланиш керак. Бухоро ва Қашқадарё вилоятларининг пахтакорлари суғоришдан кейинги культивацияда уларни ишлатиб, тупроқда намликни узоқ вақт сақлашга эришмоқдалар. Шунингдек, бунда суғориш ўртасидаги муддат 3—5 кунга узайтирилади.

Тупроқни сифатли юмшатиш ва бегона ўтларни йўқотиш учун қатор оралиғи 60 сантиметр бўлганда культиваторга 24—26, 90 сантиметрда эса 32—34 та ишчи қисмлари ўрнатилади.

Унутмаслик лозимки, сув танқислиги даврида ҳам суғориш ўртасида 2—3 мартадан культивация қилиш тавсия этилмайди. Тажриба кўрсатишича, обиҳаёт тараш оралиғида қуруқ ерда қайта-қайта культивация ўтказиш тупроқнинг қақраб кетишига олиб келади. Бу билан суғориш ўртасидаги муддат қисқаради. Жорий йилда бундай қилишни маслаҳат бермаймиз.

Кеч кўкламда рўй берган оби-ҳаво инжиқликлари қишлоқ хўжалиги экинларининг ривожланишига салбий таъсир кўрсатмоқда. Бу йил зараркунандаларнинг пайдо бўлиши учун шароит қулай келаётганлиги ҳозирдан сезилмоқда. Айни пайтда бўлиб турган ёғингарчилик ва бунинг натижасида ерда намликнинг кўпайиши ҳарорат кўтарилиши билан пахтазор ва бошқа экин майдонларида қатқалоқни юзага келтиради. Агар у тезда бартараф этилмаса илдиз чириш, гоммоз ва фузариоз касалликлари авж олиб ўсимликларга зарар етади.

Июнь ойида оқпалак касаллиги, ўсимлик бити ва трипс жуда тез кўпайиб, катта-катта пайкалларга тарқалиши мумкин. Айрим пахтазорларда трипс ғўзанинг учини, яъни ўсув нуқтасини қирқиб кетаётганлиги аниқланмоқда. Бунинг натижасида экин ривожланишдан тўхтаб, ён шохлари ўсишига зўр беради. Бу пировардида ҳосилни кечиктириб, унинг салмоғига катта зиён етказади. Жуда тез тарқалувчи ушбу зараркунандага қарши курашишда ПГС мосламаларини кенг қўллаш зарур. Шунда оз миқдордаги кимёвий доривор билан кўплаб зарарли ҳашаротга қирон келтириш, юқори самарага эришиш мумкин. Айни вақтда бу атроф муҳитига, жумладан пилла қуртига мутлақо зарарсиздир.

Кузатишлар шуни кўрсатмоқдаки, ғўза ширалари асосан дала атрофидаги бегона ўтларда ривожланмоқда. Ҳозир зарарланган жойлар ўртача 25 фоизни ташкил этади. Ҳар бир шикастланган ўсимликка 1—3 тадан шира тушган. Шу кезларда бу Андижон ва Самарқанд вилоятларида кенг тарқалган. Июннинг бошларида бундай зараркунандалар жумҳуриятимизнинг барча вилоятларида кўпайиб кетиши ва ғўза ривожига катта хавф туғдириши кутилмоқда.

Шунингдек, бегона ўтларда ўргимчаккана ҳам тез кўпаймоқда. Бу зараркунанда июнь ойининг бошларида ғўзага ўтиб кетиши мумкин. Фарғона водийси, Тошкент, Самарқанд ва Сирдарё вилоятларининг хўжаликларида шундай ҳол юз беришининг хавфи бор. Ўргимчаккана тарқалган жойда ҳар туп ғўзада 1—3 тадан учрамоқда.

Айни кунларда иккинчи ва учинчи ёшдаги кўкқурт тунламининг қуртлари пайдо бўлиб, ғўзаларга зарар етказиши мумкин. Сурхондарё, Қашқадарё ва Бухоро вилоятларида бу зараркунанданинг катта ёшдагилари мавжуд, айримлари ғумбакка айланмоқда. Июннинг бошларида Сурхондарё вилоятининг Шеробод, Термиз, Бухоро вилоятининг Қоракўл, Қашқадарё вилоятининг Қарши, Ғузор, Наманган вилоятининг Наманган районлари хўжаликлари пахтазорларида кўсак қурти кўпаяди. Бошқа вилоятларда эса улардан 5—7 кун кеч тарқалиши мумкин.

Ҳозир асосий вазифа далаларни назорат қилишни кучайтиришдан иборат. Текшириш натижасида ғўзанинг 100 та баргида 50 ўсимлик шираси ёки 150 та ўргимчаккана ва ундан зиёд зараркунанда бўлса дарҳол уларга қарши курашни бошлаш керак.

Республикамизнинг экологик ҳолатини яхшилаш, атроф муҳитини, инсонларни, ҳайвонот оламини, табиатдаги барча фойдали ҳашаротларни ва микроорганизмларни заҳарланишдан сақлаш мақсадида қишлоқ хўжалиги зараркунандаларига қарши аввало биологик усул билан курашиш энг мақбул тадбирдир. Кечки ёки қайта экилган далаларда кузги тунлам тухумига қарши ва шонага кирган майдонларда кўсак қурти тухумига қарши трихограммани қўллаш мақсадга мувофиқдир. Бундай фойдали ҳашаротни уч марта учириш керак. Биринчисини зараркунандалар тухум қўя бошлаганда гектарига 60 минг дона ҳисобида, иккинчисини гектарига 80 минг дона ва учинчисини 60 минг дона ҳисобида мўлжаллаб, бу ишни ҳар 4—6 кунда амалга ошириш лозим.

Агар ўрта ҳисобда 100 туп ғўзада 5—6 та кичик ёшдаги кўсак қурти борлиги аниқланса тезда микробиологик доривордардан гектарига 1—1,7 килограмм дендробациллин, 4—6 килограмм битоксибациллин ёки 0,8—1,5 килограмм лепидоцидни ишлатиш зарур. Мабодо ўртача 100 туп ғўзада 5—6 та ўрта ёшдаги ёки 3—4 та катта ёшдаги кўсак қурти учраса уларга қарши бракондан фойдаланиш даркор. Биринчи марта зараркунанда учраганда битта бракон бешта зарарли ҳашаротга қарши курашишини мўлжаллаш керак. Орадан 5—7 кун ўтказиб иккинчи марта битта бракон ўнта зарарли ҳашаротга қарши, учинчи марта эса орадан 4—5 кун ўтгач битта бракон 20 та зараркунандага қарши қўйилади.

Биологик усулни қўллашнинг иложи бўлмаса кимёвий доривордардан гектарига 0,5—0,6 килограмм ҳисобида сумициддин ёки 0,7—1 литр децис, бундан ташқари 1,8—2,5 килограмм фозалонни ишлатиш мумкин.

Олтинкўзнинг ғумбаклари шира ва ўргимчакканага қарши курашда қўлласа бўлади. Унинг биттаси 8—10 та шира ва 10—15 та ўргимчакканага қарши яхши натижа беради. Шунингдек, касалликларнинг олдини олишда маҳаллий ўғитдан фойдаланиш, суғориш ва культивация сифатли бўлиши ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Июнь ойида оққанотнинг кўпайиб кетмаслиги ва ундан келадиган зарарни бартараф этиш мақсадида далаларни назорат қилишни кучайтириш лозим. Бу зараркунандага қарши биологик усулда курашишда яхши самара бераяпти. Бунда битта фойдали ҳашарот 3—5 та оққанотга қарши қўйилади.

Июнда дон экинлари парваришига ҳам алоҳида эътибор бериш лозим. Маккажўхори 8—10 та барг чиқарганда иккинчи марта кимёвий ўғитлар билан озиқлантиришни талаб этади. Озуқани КРН-4,2, КРХ-4М, КРХ-3,6М культиваторлари билан суғориш учун жўяк олинаётганда берилади. Бунда гектарига 100—200 килограмм ҳисобида азот қатор ораларининг ўртасига 8—10 сантиметр чуқурликка солинади. Ўғит сув юрадиган ер юзасидан 3—4 сантиметр чуқурликка тушиши лозим. Сўнгра бир текис, енгил суғориш зарур.

Тўғри ва меъёрида обиҳаёт тараш шолидан яхши ҳосил тўплаш ва сувни тежашда муҳим аҳамиятга эга. Бу экин ривожланишининг турли босқичларида сув ҳар хил қалинликда бўлишини талаб қилади. Масалан, шоли тўла униб чиқиши учун обиҳаёт қалинлиги 7—8 кунгача 10—12 сантиметр, бегона ўтларни йўқотиш учун 20—25 сантиметр бўлиши керак. Экин бошоқ тортишга кирганда бу қалинлик 5—6 сантиметргача пасайтирилади, ялпи бошоқлаш пайтида эса яна 10—12 сантиметрга кўтарилади.

Ҳозир шоликорлар ҳаётида масъулиятли давр — ўсимликка гербицидлар билан ишлов бериш ва кимёвий ўғитлар билан дастлабки озиқлантириш бошланди. Экин униб чиқаётганда пропанид билан ишлов бериш энг қулай усул ҳисобланади. Бу даврда шоли икки-учта барг чиқарган бўлади. Ҳар гектар ер ҳисобига 20 килограммдан шундай гербицид сепилса яхши самарага эришилади. Уни полларда сув бўлмаган вақтда қўллаш керак. Пропанид сепилгач, бир-икки кун давомида яна 15—18 сантиметр қалинликда обиҳаётни қўллатиш лозим. Олти етти кундан кейин эса қалинликни 10—12 сантиметр тушириш даркор. Бегона ўт ва зараркунандалар пайдо бўлмаслиги учун поллардаги сувни бир-икки кунга чиқариб ташлаб, ҳар гектарига 15 килограмм ҳисобида хлорли оҳак сепиш зарур.

Шолига гербицидлар билан ишлов бергандан сўнг дарҳол кимёвий ўғитлар билан биринчи озиқлантиришни бошлаш керак. Экин учбешта барг чиқариш даврида гектарига йиллик меъёрнинг 40 фоизи миқдорида азотни солиш ривожланишни кескин яхшилайди.

Бу йилги кўклам сабзавот, полиз экинлари ва картошка учун ҳам ноқулай келди: тез-тез ёмғир ёғиши, ҳароратнинг пасайиши уларнинг ривожига тўсқинлик қилди. Айрим вилоятларда сел келиши ва дўл ёғиши экинларни пайҳон қилди, катта майдонларда қайтадан уруғ қадалди. Натижада бу пайкаллардаги ўсимликлар кечки бўлиб қолди. Сабзавоткорлар парвариш даврида катта ғайрат кўрсатишларига тўғри келади.

Июнь ойида помидор ялпи гуллашга киради ва ҳосил туга бошлайди. Шу боисдан озиқлантириш ва суғоришни кучайтириш керак. Экинга икки марта 600 литр сувга 30 грамм гиберсиб қўшиб берилса, ҳосил кўпайишига кўмаклашади. Шунингдек, кимёвий ва органик ўғитлар билан озиқлантириш лозим. Суғоришга эътиборни ошириш, уни вақтида ўтказиш керак. Помидорни сувга қондирмаслик гули тўкилишига, ҳосили камайишига олиб келади. Уни ҳар икки марта суғоргандан кейин КРН-2, 8А, КРН-4,2 культиваторлари билан 14—16 сантиметр чуқурликда ишловдан чиқариш лозим. Эҳтиёж туғилса чопиқ қилиш керак.

Помидорнинг ўсуви даврида мунтазам кузатиб бориш ва зараркунандаларга қарши ўз вақтида курашиш зарур. Шира тушганда 50 фоизли актеллик билан дориланади. Ҳар гектар ерга 1,5 килограмм доривори 600 литр сувга аралаштириб ёки 1,2—2 килограмм карбофосни шунча обиҳаётга қўшиб сепилади. Бу экин ҳосилини вақтида йиғиштириб олиш муҳимдир. Эртапишар навлари майнинг охири ва июннинг бошида терилади. Ўртагилари маҳаллий шароитга қараб саранжомланади.

Республикамиз жанубида июнь ойи бошида эртаги карамни йиғиштириб олиш тугалланади. Ерни такрорий экишга ҳозирлаш керак. Марказий минтақаларда июннинг дастлабки ўн кунлигида карам ҳосилини йиғиштириш бошланади. Бу икки босқичда ўтказилади: аввалига танлаб, сўнгра ялписига саранжомланади. Пиёз, сабзини парваришлаш ва йиғиштириб олиш маҳаллий шароитга қараб амалга оширилади. Июнда эртаги бодрингга ишлов бериш давом эттирилиб, ҳосили териб олинади. Ишлов КНР-4,2 культиватори ёрдамида 15—16 сантиметр чуқурликда ўтказилади. Ҳосили икки марта терилгандан сўнг меъёрдаги кимёвий ўғитлар (азот ва калий)нинг учдан бир қисми солинади. Етилгани ҳар уч-тўрт кунда териб турилиши керак.

Эртаги картошка ҳосилини йиғиштириб олиш тугалланмоқда. Жанубий ва марказий минтақаларда у КТН-2В агрегати билан қазилади. КИР-1,5 эса палагини ўради. Шимолий минтақаларда майдонлар ёзги картошка экишга тайёрланмоқда. Тупроқ КЗУ-0,3 культиватори билан майдаланиб, сўнгра мола босилади, Текислангач жўяк олиниб, экиш олдидан гектарига 700— 750 куб метр сув берилади. Шундан кейин ер етилиши билан СН-4Б ёрдамида уруғ қадалади.

Марказий ва жанубий минтақаларда июннинг бошида 1—3 та чинбарг чиқарган қовун ва тарвуз дастлабки чопиқ қилинади. Орадан 25—30 кун ўтгач, бу тадбир такрорланади. Биринчи чопиқдан сўнг экинлар иложи борича майдаланган гўнг билан озиқлантирилади. Кейин гектарига 700—750 кубметр сув берилади. Биринчи ва иккинчи культивация пайтида ер 12—16 сантиметр чуқурликда, 25—30 сантиметр кенгликда юмшатилади. КНР-4,2 культиватори ёрдамида кимёвий ўғитлар билан озиқлантирилади. Кейин яна суғорилади. Зарурат туғилса ОРХУ-50, ОПХ-28, ОВХ-28 билан зараркунандаларга қарши курашилади.

Боғларда бегона ўтларга қарши курашиш ва дарахт илдизларига ҳаво етиб боришини таъминлаш мақсадида қатор ораларига ишлов бериш керак. Маҳаллий ва минерал ўғитлар билан озиқлантириш, гектарига 1000—1200 кубметр сув бериш тавсия этилади. Ҳосилдор боғларда мевали шохлар синиб кетмаслиги учун тирговичлар қўйилади. Шунингдек, бу дарахтларнинг танасига ҳашаротларга қарши кимёвий дориворлар сепиш зарур.

Токлар гуллаб бўлгандан сўнг иккинчи хомтокни ўтказиш даркор. Бунда ҳосилли новдалар қолдирилиб, тараб боғланади. Келгуси йил ҳосили учун қўшимча новдалар қолдирилиши керак. Хомток вақтида бачкиларни олиб ташлаш лозим. Токларни кул касаллигидан сақлаш учун (Оидиум) 80 фоизи олтингугурт кукуни билан гектарига 15—20 килограмм ҳисобидан чанглатиш даркор. Узумдан юқори ҳосил олиш учун қатор ораларига ишлов бериш, бегона ўтларни юлиб ташлаш, меъёрида ўғитлаш керак. Шу билан бирга ҳосилни теришга тайёргарлик кўриш зарур.

Тавсиялар Ўзбекистон ССЖ Қишлоқ хўжалиги вазирлиги мутахассислари ва ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими илмий-тадқиқот институтлари олимлари томонидан тайёрланди.

1 июнь—болаларни ҳимоя қилиш халқаро куни

ҲАЁТ ҒУНЧАЛАРИ

Болалар — бизнинг келажагимиз. Улар тўғрисида ғамхўрлик қилиш ҳар бир кишининг муқаддас бурчи. Шунинг учун жумҳурият, вилоят, шаҳар ва районларда ташкил этилган болалар жамғармасига тушаётган маблағлар бугунги кунда кўп болали оилаларга, ногирон кичкинтойлар ва етимхона тарбияланувчиларига ёрдам учун сарфланмоқда.

Жамоатчи мухбиримизнинг В. И. Ленин номидаги Ўзбекистон болалар жамғармаси раисининг биринчи муовини В. В. Шамугия билан қилган суҳбатида истиқбол эгалари ва улар тарбиясидаги муаммолар тилга олинди.

— **Валико Валерианович, аввало болалар жамғармасининг асосий вазифалари билан таништирсангиз.**

— Маълумки, унинг ташкил этилганига 3 йил бўлди. Бу жуда қисқа давр, демак ҳали шаклланиш жараёни давом этмоқда. Негаки, ҳозирги қийин шароитда ечимини кутаётган муаммолар оз эмас.

Ташкилотимиз олдига қўйилган асосий вазифа — бу болалар тарбияси, уларнинг соғлигини сақлаш, келажакда она замин соҳиби бўлиб етишишда уларга имкони борича ёрдамни аямасликдан иборат.

Ҳар бир болада ўзига яраша қобилият мавжуд. Лекин шу қобилият бизнинг бефарқлигимиз ёки оилада шароит йўқлиги туфайли юзага чиқмаяпти. Қолаверса, биргина болалар жамғармаси бу муаммоларни ҳал этишга қодир ҳам эмас. Бундай хайрли ишга меҳнат жамоаларини, ота-оналарни жалб қилишимиз зарур.

— **Айтингчи, ташкилотингиз мустақил иш юрита оладими?**

— Болалар жамғармаси хайрия ташкилотидир. Шунинг учун ҳам ўзининг маблағига эга бўлиши керак. У эса совет фуқароларининг, ташкилот ва муассасаларнинг хайр-эҳсонлари ҳисобига йиғилади. Лекин бугунги кунда жамланган маблағларимиз етарли эмас. Шундай бўлишига қарамай, бизга ёрдам бераётганларга ўз миннатдорчилигимизни изҳор этамиз.

Жумҳурият ҳукумати бизни доим қўллаб-қувватламоқда. Шунинг учун ҳам маблағ ўтказиш ҳамон давом этаётир. Масалан, Шаҳрисабз ипак-газлама комбинати маъмурияти ҳар йили ўз ёрдамини кўрсатаяпти. Ўтган йили 5 минг сўм миқдорида пул ўтказишди. «Ўзбекнефть» бирлашмаси —30 минг сўм, Ўзбекистон ССР автомобиль транспорти вазирлиги — 10 минг сўм, жумҳурият Ички ишлар вазирлиги — 5 минг сўм хайрия қилишди. Бунда гап ажратилаётган пулда эмас, кўрсатилаётган ғамхўрлик ҳақида бораётганини унутмаслик лозим.

Тошкентдаги 20-ўрта мактаб ҳақида гапириб ўтсам ўринли бўлар. Бу жамоа ҳам 620 сўм, Рус православ ибодатхонаси бир минг сўм ҳадя этди.

Эндиликда молиявий имкониятимиз кенгайиб бормоқда. Бу Ўзбекистон болалар жамғармаси қошидаги ишлаб чиқариш ва хўжалик ташкилотларининг ривожланиб бораётганлиги демакдир. Уларнинг сони бугунда 20 га яқин.

Шу йилнинг март ойида болалар жамғармасининг навбатдан ташқари анжуманида ташкилотимиз мустақил деб эълон қилинди. Демак энди жамғармамиз мустақил иш юрита олади.

— **Маблағлар йил давомида қандай миқдорга етиши мумкин?**

— Ўтган йили Наврўз айёмида 650 минг сўм маблағ тушган эди. Ана шу пуллардан 100, 200 ва 300 сўмлаб кўп болали оилаларга, болалар уйларига тарқатиб чиқиш мумкин эди. Лекин биз ундай қилмадик. Ҳар бир вилоят раҳбарлари билан маслаҳатлашган ҳолда, ёрдамга муҳтож оилаларга сигир совға қилмоқчи бўлдик. Қароримизни ҳамма раҳбарлар, маҳаллий аҳоли қўллаб-қувватлади. Шу йўсинда 550 бош сигир шундай хонадонларга совға қилинди.

Ҳозир ташкилотимизнинг асосий эътибори болалар соғлигини яхшилашга қаратилаяпти. Икки йил илгари жамғарма пойтахтдаги лабораториялардан бирида болалар учун доривор ичимлик тайёрлашга кўмаклашган, бу лаборатория қошида «Ором» деб номланган кичик корхона ташкил этилган эди. Айни пайтда «Ором»да доривор ичимлик ишлаб чиқарилмоқда. Янги дори хорижий мамлакатларда ҳам, мамлакатимизда ҳам шуҳрат қозонди. Ана шу тарзда уни ишлаб чиқаришга олти юз минг сўм ажратилди.

Бундан ташқари ўз ҳисобимиздан жумҳурият акушер ва гинекология олий билимгоҳи қошида болалар ва ўсмирлар бўлимини очишга муяссар бўлдик. Тушаётган барча маблағларни болалар келажагини ўйлаб сарфламоқдамиз.

— **Кун тартибидаги масалалар ва келгуси режалар ҳақида қандай маълумотлар бера оласиз?**

— Бизнинг жамғармамиз мамлакат оғир дамларни бошидан кечираётган бир даврда ўз олдига қўйган мақсадларни амалга оширган ҳолда ривожланмоқда. Бу нарсани алоҳида таъкидламоқчиман, чунки ҳар қандай хайр-эҳсон ишлари кучли иқтисодий ёрдам талаб қилади. Биз буни айни шу кунларда жуда яхши ҳис қилиб турибмиз.

Оилавий болалар уйлари сонини кўпайтиришни мўлжаллаяпмиз. Бу борада барчани моҳир педагог, қалби кенг аёл, машҳур Антонина Павловна Хлебушкинадан ўрнак олишга чақирардим. Зеро, ҳозир бу аёлни минглаб болалар она дейишади.

Ҳозирда бизни бир масала ташвишлантирмоқда: болалар ўлимининг олдини олишга кўп маблағ керак. Жамғарма қошидаги корхоналар хайр-эҳсон асосида ташкил топган бўлишса ҳам давлатга 30 фоиз миқдорида даромад солиғи тўлашмоқда. Албатта, бу корхоналаримизни ривожлантиришга ўз таъсирини ўтказаётир. Давлатдан ортиқча маблағ талаб қилмаймиз, фақатгина юқори ташкилотлар болалар жамғармасининг, қолаверса хайр-эҳсон ташкилотларининг мақсадини чин дилдан тушунсалар бас. Ахир бу ишлар болалар учун қилинаётир. Дарҳақиқат, келажак бугундан бошланади. Шундай экан, зудлик билан жамғармамиз фаолиятини кучайтиришга ёрдамлашиш ҳар бир болажон ташкилотнинг долзарб вазифаси бўлмоғи керак.

Суҳбатдош:
О. МАХМАЮСУПОВ.

Санъат шайдолари.

ШОИРЛАР—ЖАЖЖИЛАРГА

Юлдузларни қучасан

— Дада, нега самолёт
Ерга тушиб кетмайди?
— Кўтаради самовот
Ёшсан, ақлинг етмайди.
Кўм-кўк осмон бағрида
Учаётган темир қуш,
Инсоният онгида
Қачонлардир бўлган туш.
Ўқиб, улғайиб албат,
Балки сен ҳам учарсан.
Тинч яшаса одамзод,
Юлдузларни қучарсан.

Абдусамат ЮНУСОВ.

Меҳр

Яхшиларнинг қалбидан
Меҳр аримас.
Меҳри дарё одамлар.
Асло қаримас.
Одам бўлсанг оламга,
Меҳрингни сочгин.
Дўстлар учун юрагинг,
Эшигин очгин.
Кимки бўлса меҳрли,
Юз ёшдан ошар.
Одамларнинг қалбида,
Мангуга яшар.
Ҳар нарсадан одамнинг
Меҳри зиёда.
Дард кўрмасин ҳеч кимса,
Ёруғ дунёда.
Меҳр-шафқатни доим,
Айлагин одат.
Бахтли бўлай десанг,
Шоир Саодат.

Саодат ТОЖИ.

Туфлим йўқ

Бугун шаҳар айланиб
Ойижоним иккимиз.
Оёққа илингудай
Туфли топмай қайтдик биз.
Аҳволимиз шу экан
Бу ёнга иш чатоқ:
Чиқолмайман кўчага
Ахир мен ялангоёқ!

Булут қайга кетди?

Қиш бўйи қору ёмғир
Меъёрдан ортиқ етди.
Баҳор кўрк ёзган пайти
Булутлар қайга кетди?
Гул—майсалар сарғайиб
Кўкдан мадад кутади.
Неки мўл-кўл, тугагач
Бизга қадри ўтади.

Қўчқор БЕКМУРОДОВ.

ШИКОЯТ, ХАТ ВА МАЪМУРИЙ ОРГАНЛАР БЎЛИМИНИНГ МАХСУС САҲИФАСИ № 3

Орадан сал кам қирқ йил ўтиб, ҳуқуқшунослик институти қайта тикланди. Тўғри, ҳозирча у Тошкент Давлат дорилфунуни қошида фаолият бошлади. Аслида 1938 йилда ташкил этилган бу мустақил институт 1952 йилда тугатилган эди. Бу ҳол жумҳуриятимизда маҳаллий ҳуқуқшунослар тайёрлашни миқдор жиҳатдан ҳам, сифат жиҳатдан ҳам кескин пасайишга олиб келди.

Ҳозирги кунда Ўзбекистон ҳуқуқшунослар сони жиҳатидан мамлакатимизда энг охирги ўринда. СССРда ҳар 10 минг аҳолига — 24, Эстонияда — 38, Ўзбекистонда эса 12 нафар ҳуқуқшунос тўғри келади. Бой берилган имкониятни тиклаш вақти келди. Институт директори М. МИРҲАМИДОВ билан бўлган суҳбатимиз ана шу мавзудадир.

Миршоҳид МИРҲАМИДОВ:

МАҚСАД — ҲУҚУҚШУНОС МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАШ

— Миршоҳид ака Тошкент ҳуқуқшунослик институтининг нима сабабдан тугатилганлиги ҳақида қисқача гапириб берсангиз?

— 50—60-йилларда «Жамиятимиз социализмга ўтаборгани сари, давлатимизда жиноятчилик ҳам камайиб боради. Шунинг учун ҳуқуқшунос кадрларга эҳтиёж қолмайди» деган ғоя илгари сурилганди. Институт 1952 йил тугатилди. Юқори идораларга институтни қайта тиклаш масаласи бир неча марта қўйилган, бироқ рад жавоби олинган.

— Бу ҳолат Хрушчевнинг коммунизмни ваъда қилган даврига тўғри келган экан-да? Томорқаларга, дов-дарахтларга, чорва молларига солган солиқлари ҳақида гапирмай қўя қолайлик. Одамлар зоғора нон еган кунларини, хуторларни тугатиш баҳонасида вайрон қилинган қишлоқларини ҳали унутишмаган...

— У нафақат қишлоқларни, балки милиция, прокуратура ва суд органларини ва умуман шу соҳа ходимларини қисқартириш тарафдори эди. Содир этилган жиноятлар сунъий равишда камайтирилиб кўрсатилди. Чунки, сиёсат шуни тақозо этар эди. Ҳуқуқ-тартибот соҳасида ишлаётган кишиларнинг сони ҳам ҳаддан ташқари камайтириб ташланди. Шунингдек, бу соҳа кишиларини моддий-техника, маблағлар билан таъминлаш қисқартирилди. Оқибатда ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари ходимлари фаолиятининг самарадорлиги кескин пасайиб кетди. Жиноятчилик эса кўпайиб бораверди. Савдо қоидаларини бузиш, якка тартибдаги, меҳнат фаолиятининг тақиқланган турлари билан шуғулланиш, ўткир спиртли хонаки ичимликлар тайёрлаш, сотиш ва сақлаш жиноятлари, ичимлик ва дарё сувларидан фойдаланиш қоидаларини бузиш, заҳарли дориворларни ишлатиш, қурилиш ишлари қоидаларини бузиш каби жиноятлар пинҳона кўпайиб борди. Пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик ҳамда саноат маҳсулотлари тайёрлашда қўшиб ёзиш жиноятлари юзага кела бошлади. Қонунларимизни менсимаслик, ошкора топташ касали авж олди. Қонунсизлик ва зўравонлик, қонун талабларига бўйсунмаслик ҳозирги мураккаб оқибатларни вужудга келтирди.

Жазосиз қолган кимсалар ўз «фаолиятлари»ни давом эттиравердилар. Оддий одамлар ўртасида эса бошқача тушунчалар пайдо бўлди.

— Ҳозирги кунда ҳам баланд минбарлардан туриб баъзи депутатлар ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари ходимлари сонини қисқартириш ҳақида «жиддий талаблар» қўйишмоқда.

— Бу талабларни ҳозирги шароитда жамиятимизда юз бераётган ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий мушкул аҳволни тушунмаган ёки тушунишни истамаётган кишиларгина қўймоқдалар. Аксинча, ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари ходимлари сонини янада кўпайтириш керак. Уларни моддий, замонавий техника ва алоқа воситалари билан мукаммал таъминлаш зарур. Уларни хизматига яраша манфаатдорлигини ошириш керак. Айниқса, жиноий қидирув органлари ходимларини, терговчиларни, умуман милиция, прокуратура, давлат хавфсизлиги комитети ходимларини ҳам моддий таъминоти кўнгилдагидек эмас. Ҳозирги замон жиноятчилиги хилма-хил ва ўта мураккабдир.

Дейлик, бир районда кунига 5—10 тадан турли даражадаги жиноятлар содир этилса, бир ойда қанча бўлади. 3—4 кишидан иборат район прокуратураси ходимлари шу жиноятчилик билан шуғуллансинми? Ёки ўнлаб идораларда қонунларнинг бажарилишини назорат қилишсинми? Ҳозирги «қонунлар жанги»да шу даражада кўплаб қонунлар қабул қилинмоқдаки, уларни ҳаётга тадбиқ этиш у ёқда турсин, ҳатто ўзлаштириб олиш мушкул. Прокуратурага тушган бир варақ аризадан юз варақка яқин жиноий иш тахлами юзага келади. Қанчалаб одамлар билан гаплашиш, суриштирув ва тергов ишлари олиб бориш керак. Бунинг устига арзчига ўз муддатида жавоб бериш, ишни қонуний ҳал этиш масъулияти бор.

Ана шундай мураккаб вазиятда уларга осон тутмайсиз, албатта. «Юк»нинг оғирлиги кўпинча айрим ишларни сифатсиз тугалланишига сабаб бўлади. Кўплаб жиноятларнинг олдини олиш, пайини қирқиш учун эса кўплаб зукко ҳуқуқшунос ходимлар керак. Институтимиз зиммасига ана шундай масъулият юкланган. Статистик маълумотларга қараганда, Лондон шаҳрида 20 минг адвокат бор экан. Бизнинг иттифоқимизда эса адвокатлар сони 17 минг нафар.

Жамиятимиз бошқариладиган бозор муносабатига ўтмоқда. Майда ва хусусий корхоналар очилмоқда, корхоналарнинг акционерлик жамиятлари пайдо бўлади. Янгидан-янги коллектив хўжаликлар вужудга келади. Қишлоқларда деҳқончилик, чорвачилик ширкатлари, ижарачилик, томорқа ва фермер хўжаликлари ташкил этилаётир. Уларнинг ҳаммасининг ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қиладиган ва қонуний йўл-йўриқ кўрсатадиган юзлаб ҳуқуқшунослар керак. Бу корхоналар, ташкилотлар, жамоалар ҳозирги мавжуд қонунларга тўғри амал қилмоқлари учун ҳам уларга ёрдам берувчи малакали қонуншунослар жуда зарурдир.

— Миршоҳид ака, институт қайси соҳалар бўйича мутахассислар тайёрлайди?

— Прокуратура органлари учун, ички ишлар министрлиги, Юстиция министрлиги, Олий суд ва суд органлари учун мутахассислар тайёрлаймиз. Иккинчидан, халқ хўжалиги учун, министрликлар, муассасалар, ташкилотлар ва ҳоказолар учун ҳуқуқшунослар тайёрланади. Учинчиси Совет органлари, ижроия комитетлар, жойлардаги қишлоқ, посёлка Советлари учун ходимлар тайёрлаймиз. Шулардан келиб чиқиб институтда 3 та факультет ташкил этмоқчимиз.

Биринчиси —суд, прокуратура, тергов факультети. Иккинчиси — хўжалик ҳуқуқи факультети. Учинчиси — давлат ҳуқуқи ва давлат бошқаруви факультети. Шунга яраша ўқув қуролларини ва ўқув дастурларини янгилашимиз ҳамда ихтисослаштиришимиз зарур. Ҳозирда биз халқаро ҳуқуқ курсининг оммавий ҳуқуқ қисмини ўқитаяпмиз. Келажак кадрларимизга оммавий ҳуқуқнигина эмас, балки халқаро иқтисодий ҳуқуқни; савдо ҳуқуқини ҳам ўқитишимиз керак. Жумҳуриятимиз келгусида мустақил давлат ҳуқуқини қўлга кирита боргани сари бошқа чет давлатлар билан эркин алоқа қилиш йўлга қўйилади. Шунингдек, жумҳуриятимиздаги корхоналар, муассасалар чет давлатлардаги ўзига турдош корхона ва муассасалар билан алоқа қила бошлаши мумкин. Бундай алоқаларни ҳуқуқий таъминлай оладиган малакали ҳуқуқшунослар зарур.

Ҳозир бизда эса шу соҳа мутахассислари жуда оз. Ҳаттоки, уларни ўқитадиган ўқитувчи мутахассислар саноқли.

Хўжалик ҳуқуқи кафедрасини очмоқчимиз. Унда халқаро иқтисодий ҳуқуқ, савдо ҳуқуқи, чет давлатларнинг молия ҳуқуқини ўқитмоқчимиз. Шунингдек, совет жиноят ҳуқуқи, гражданлик ҳуқуқи фанларини янгича талаблар, янги дастурлар асосида ўқитишга зарурият туғилмоқда. Айниқса, гражданлик ҳуқуқининг мазмуни йилдан-йилга ўзгариб бормоқда. Биз ҳам ўқув планларини шунга асослаб, тезлик билан ўзгартириб боришимиз керак.

Режа ва орзуларимиз катта. Бироқ институтнинг моддий-техника базаси ана шуларни — тўла-тўкис амалга оширишимизга имкон бермайди. Биномиз унчалик катта эмас, ўқув хоналари етишмайди, замонавий ўқув қуроллари ва стол-стуллар етишмайди. Иморат тўла-тўкис ремонт қилинмаган. Институтимизни янги ўқитувчи кадрлар билан тўлдириш зарур. Ёш ўқитувчиларни марказий ва чет эл ҳуқуқшунослик институтларига, аспирантурага малака оширишга ва стажировкадан ўтиб келишга юборишимиз лозим.

1991—1992 ўқув йилидан бошлаб, Фарғона Давлат муаллимлик дорилфунуни қошида, Самарқанд ва Нукус Давлат дорилфунунларида ҳуқуқшунослик факультетлари қайтадан очилганлиги муносабати билан Тошкент ҳуқуқшунослик институтига талабалар қабул қилиш кескин қисқартирилди. Буни қандай изоҳлаш мумкин.

Маҳаллий шароитни ва яна бошқа имкониятларни ҳисобга олиб Фарғона, Самарқанд ва Нукусда бу факультетларнинг очилиши эҳтимол ўринлидир. Аммо мазкур билим даргоҳларида ҳуқуқшунос талабаларга малакали билим берувчи мутахассис ўқитувчилар етарлимикин? Тошкент ҳуқуқшунослик институтида 114 ўқитувчи, шундан 1 нафари Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги, 1 нафари Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, 4 нафари ҳуқуқшунослик фанлари доктори, профессор, 56 нафари ҳуқуқшунослик фанлари номзоди, доцент, 15 нафари катта ўқитувчи, 35 нафари ўқитувчилардир.

Кейинги 2 йилда собиқ факультет, ҳозирги институтнинг 8 кафедраси қошида ўқув-методика хоналари, криминалистика кафедраси таркибида эса махсус лаборатория ва кабинетлар ташкил этилди. Булар: суд баллистик ва трассология лабораторияси, ҳужжатларни криминал текшириш, криминал тактика, жиноят-қидирув методикаси, фот-кино-видио ёзув ва суд фотографияси лабораториялари, воқеа содир бўлган жойни кўздан кечириш ва овоз ёзиш кабинетлари, махсус кутубхона ва ўқув залларидир. Ўзбек, рус ва чет тиллар кафедраларининг факультетлараро тўртта махсус жиҳозланган хонаси мавжуд. Шунингдек, институтда 120 ўринли зал, 50 ўринли илмий кенгаш, мажлислар зали бор, алоҳида кутубхона мавжуд.

Ҳозирги ҳам иқтисодий, ҳам сиёсий ўзгаришлар даврида етук, ҳуқуқшунос кадрлар тайёрлаш учун бу имкониятлар озлик қилади. Давлатимиз ҳуқуқий давлат сари юз тутаётган бир пайтда малакали ҳуқуқшунослар тайёрлаш борасида марказлаштирилган ҳуқуқшунослик институти ташкил этиш чораларини кўриш ўрнига ҳуқуқшунослик факультетларини сочиб юбориш мақсадга мувофиқмикан. Бу масалада тегишли мутасадди идоралар ўз фикр-мулоҳазаларини билдирадилар деган умиддамиз.

Милиция майори Абдулҳамид Шерматов Тўрақўрғон район ички ишлар бўлими навбатчилик бўлинмасида хизмат қилмоқда. У жойларда содир бўлган жиноятлар ҳақидаги маълумотни қабул қилиб олиши биланоқ, зудлик билан ишга киришади. Ана шу тадбиркорлиги ҳамкасблари ва одамлар орасида унинг обрў-эътиборини оширмоқда.

Б. ХОЛМИРЗАЕВ суратлари.

«Қишлоқ ҳақиқати»га жавоб берадилар

ТЕРГОВ ОЛИБ БОРИЛМОҚДА

«Мен машина оламан, деб одам қиёфасидаги шайтонларга алданиб қолдим. Гувоҳлар олдида санаб берган 22 минг сўм пулимдан маҳрум бўлиб ўтирибман. Ёзаверсам гап кўп. 1990 йил 24 январдан буён мен кирмаган идора, учрамаган орган ходими қолмади. Қишлоқдаги меҳнаткашнинг дардини ҳеч бўлмаса «Қишлоқ ҳақиқати» ходимлари тинглар...», деб Райимбой МАТЁҚУБОВ, ҚҚАССР, Беруний райони, «Правда» жамоа хўжалиги.

Жами саккиз варақдан иборат мазкур шикоят хатни воқеа содир бўлган Хоразмга — вилоят прокуратурасига текшириб, чора кўриш учун юборган эдик. Яқинда вилоят прокурорининг биринчи ўринбосари М. ОТАБОЕВ имзоси билан қуйидагича жавоб олдик.

Вилоят прокуратурасида фуқаро Р. Матёқубовнинг аризаси кўриб чиқилди. Унда Р. Матёқубов «Урганч районидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалигида яшовчи Абдулла Ҳайитов 1990 йил 24 январь куни ўз уйида «ВАЗ-2109» маркали жигули автомашинасини сотаман, деб алдаб менинг 22 минг сўм пулимни олди. Шу ҳақда Урганч район ички ишлар бўлимига берган аризам бўйича жиноят иши қўзғатилди-ю, тергов органи айбдорларни жавобгарликка тортмасдан, менинг пулимни топиб бермасдан келмоқдалар» деб кўрсатган.

Аниқландики, бу ариза бўйича Урганч район прокурори Б. Қурбонов томонидан 1990 йил 17 мартда Абдулла Ҳайитовга нисбатан Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 129-моддаси 3-банди билан жиноят иши қўзғатилган. Ушбу иш юзасидан Урганч район ички ишлар бўлими терговчиси Ш. Худойберганов ва Хоразм вилояти ички ишлар бошқармаси тергов бўлими терговчиси Б. Собировлар тергов ҳаракатлари олиб боришган. Натижада, гарчи арзгўй Р. Матёқубов 22 минг сўм пулни Абдулла Ҳайитовга унинг уйида бердим, деб ариза берган ва тергов даврида кўрсатган бўлсада, гумондор шахс А. Ҳайитов бу даъвони қатъиян рад этмоқда ва «Мен илгаридан Райимбой Матёқубовдан наркотик модда харид қилиб олиб келганман, шу сабабли ундан 3 минг 800 сўм қарзим бор эди. Лекин Р. Матёқубов мен олган нарсаларнинг пулини 6 минг 800 сўмга ҳисоблаб ва мендан шу суммани беришимни талаб қилди. Мен шу пулни бермаганим учун менга туҳмат қилиб турибди», деб кўрсатма берган.

Ушбу иш тергов қилиниб турган бир пайтда, 1990 йил 13 июнда Абдулла Ҳайитовнинг ғайриқонуний равишда наркотик модда сақлаганлиги, томорқасига кўкнор экиб, парваришлагани аниқланиб, алоҳида жиноят иши қўзғатилган. Бу иш судда кўрилиб, Ҳайитов тегишли жазога ҳукм қилинган.

Ҳайитовга нисбатан Матёқубовнинг аризаси бўйича қўзғатилган дастлабки тергов жараёнида Ҳайитовнинг шу юқоридаги кўрсатганлари тўлиқ текширилмаганлиги, бундан ташқари арзгўй Р. Матёқубовнинг «Отабек Қиличев деган шахс ҳам Ҳайитовнинг шериги эканлиги, улар милиция ходимларидан Саъдулла Шарипов билан бирганликда тил бириктириб алдаб, 22 минг сўм пулни олганликлари» ҳақидаги кўрсатмалари ҳар томонлама тўлиқ текширилишини таъминлаш мақсадида жиноят ишини вақтинча ҳаракатдан тўхтатиш ҳақида қарор бекор қилинди ва ҳозир жиноят иши Урганч район ички ишлар бўлими терговчиси Ш. Худойберганов томонидан тергов қилинмоқда. Тергов ҳаракатлари юзасидан тегишли прокурорлик назорати ўрнатилган.

ЧАЙҚОВЧИГА ШАФҚАТ ЙЎҚ!

НАФСИ ЁМОН...

Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлик комитетининг жамоатчилик билан алоқа маркази хабар қилади.

Март ойидаги дўкон пештахталарини бугунгиси билан солиштириб кўринг. Гўшт, сариёғ, тухум, бошқа кундалик рўзғор маҳсулотлари кўпайиб қолди. «Аммо» томони бор-да. Бу маҳсулотлар бир парча қоғоз-талон кўрсатилгач берилади. Қўлдан берганга қуш тўймас, дейди халқимиз. Бу вақтинчалик жараён, ҳар ҳолда иқтисодчиларнинг фикри шундай. Муҳими одамларнинг кўзи тўймоқда, пештахталарда маҳсулотларнинг борлиги (майли у тақсимлаб берилаётган бўлса ҳам) эртаги кунга умид уйғотгудек. Икки ой аввал дўконлар бўм-бўш, одамлар ваҳимада эди. Ўша пайтда халқ орасида дўкон ходимлари сунъий тақчиллик туғдираяптилар, келган молларни яшириб нарх ошгач, савдога чиқаришади, деган гап-сўзлар тарқалган эди. Кўпчилик ўшанда бу гапларга ишонгандек эди, ишонмаганлари эса «бўлмаган гап», деб қўл силтаб қўйишарди.

Аслида эса бу гап-сўзларнинг замирида оз бўлсада ҳақиқат бор эди. Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги қўмитасининг Фарғона вилояти бошқармаси ходимлари бу гап-сўзларга бефарқ бўлмадилар ва нарх-навонинг ошиши муносабати билан савдо тармоқларига боришиб маҳсулотларнинг қайта ҳисоб-китоби даврида текширишлар уюштиришди. Шу мақсадда тузилган махсус гуруҳ нарх ўзгариши муносабати билан меҳнатсиз даромад орттирмоқчи бўлган бир қанча савдо ходимларининг ғайриқонуний хатти-ҳаракатларини фош этдилар.

30 март куни Қувасой консерва заводига қарашли 68 тонна қанд-шакар ортилган учта юк машинаси ва тўртта трактор прицепи тўхтатилди. Ҳужжатлаштириш давомида шу нарса аниқландики, қанд-шакарлар Фарғона ва қўшни вилоятларнинг асаларичиларига тегишли экан. Бу маҳсулотнинг нархи ошишидан завод директори С. Барзиев ва Қува район матлубот уюшмасининг Қўшкичик матлубот жамияти қабул пункти мудири А. Жўрабоевлар фойдаланиб қолмоқчи бўлганлар. Хизмат лавозимини суиистеъмол қилгани учун Барзиев вазифасидан озод этилди, текшириш ҳужжатлари эса ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига юборилди.

Мазкур матлубот жамияти вакиллари нарх-наво ошиши муносабати билан илгаридан келишиб қўйгандек иш тутишди. Матлубот жамиятига тегишли универмаг омборида текшириш ўтказилганида 20 хил номдаги салкам 17 минг сўмлик хориждан келтирилган маҳсулотлар яшириб қўйилгани аниқланди. Агар текширувчилар ҳушёрлик кўрсатишмаганда универмаг ходимлари икки-уч кундан кейин нарх икки баробар ошса 34 минг, уч баробар ошса 52 минг сўм соф фойда ундирган бўлардилар. Ушбу факт юзасидан прокуратура жиноий иш қўзғади.

Чиллаки чиллакини кўриб чумак уради, деганлари рост эканига мисоллар кўп. Нарх-наво ошармиш деган гаплар тарқалгач, дўкончиларга жон кириб қолди. Молларни яшириб қўйиш ҳоллари кўпайди. Омад келгани шу-да, деб пайтдан фойдаланиб чойчақа ишлаб қолмоқчи бўлганларни ҳам санаб саноғига етиш қийин. Олтиариқ районидаги Файзиобод матлубот жамиятига қарашли 16-дўкон ходимлари ҳеч ўйлаб ўтирмай нархларнинг қайта ҳисоб-китоби даврида 2 минг сўмликдан зиёд озиқ-овқат маҳсулотларини яширишга улгурдилар. Чекистлар Риштон район ички ишлар бўлими ходимлари билан ҳамкорликда «Навбаҳор» матлубот жамиятига қарашли 1-дўконда текшириш ўтказдилар. Дўкондаги иш бошида мудир О. Абдуллаева турган эди...

Умуман фарғоналик чекистлар иқтисодий қўпорувчиликка қарши кураш тўғрисидаги СССР Олий Кенгашининг 1990 йил 23 ноябрдаги қарори, СССР Президентининг 1990 йил 30 ноябрдаги фармонини бажара бориб, сезиларли муваффақиятларни қўлга киритмоқдалар. ДХК бошқармаси ходимлари бошқа текширувчи идоралар билан ҳамкорликда 4 ой давомида савдо ташкилотларида 116 та текшириш ўтказдилар. Шундан 67 та истеъмол молларини яшириш факти фош этилди. Яширилган маҳсулотларнинг жами миқдори бир миллион сўмни ташкил этади. Текшириш натижаларига кўра 71 та иш ички ишлар ва прокуратурага оширилди. Чекистлар тўплаган материаллар асосида

9 та жиноий иш қўзғатилди. 5 киши турли муддатларга озодликдан маҳрум этилди. 139 кишига маъмурий жазо белгиланди.

Шунга айтади-да «нафси ёмон ҳайитда ўлибди» деб. Текширишлар давом этмоқда.

АССАЛОМ, ЁЗ!

Одатда юртимизга ёз фаслининг келгани май ойидаёқ билиниб қолади. Аммо бу йил шундай бўлмади. Баҳор совуқроқ келиб, серёғин бўлди. Дўл ёғиб, сел келди. Натижада иссиқ кунлар кечикди.

Мана, ҳозир ҳам шундай бўлиб турибди. Ҳаво булутли, тез-тез момақалдироқ бўлмоқда. Қуёш дам жилмайиб кўринса, дам қора булутлар орқасига бекиниб олади. Об-ҳаво ёз бошида ҳам ўжарлик қилмоқда. Бу қачонгача давом этади?

Майнинг намчил бўлиши ўсимликларнинг ўсишини чўзиб юборди. Шу боис Жанубий Қизилқум яйловлари, пастекисликлари ҳамон кўм-кўк бўлиб турибди. Қийғос очилган лолақизғалдоқлар, ёввойи нўхатлар, шўралар шамол эса бошлаши билан силкинишга тушади.

Саҳролар, адирларнинг жанубий томонлари, Нурота тоғларидаги пастекисликлар, Жиззах даштлари ҳам кўмкўкки, гўё ҳали ёз фасли келмаганга ўхшайди.

Аммо бу манзаралар қисқа вақт ичида ўзгариб кетиши мумкин. Ўрта Осиё ўзи шундайки, жазирама иссиқ бирикки кундаёқ авжига чиқиб, кўм-кўк майсаларни қуритиб, қовжиратиб юборади. Чиноздан тортиб Термизгача бўлган ҳудудлар тандирдек қизиб кетади.

Ҳайвонлар ҳаёти бутунлай ўзгарди. Кўпчилиги ёзги тартибга ўтди, болалаб, уларни боқиш ташвишида бўлмоқда. Маълумки, айрим жониворлар қишда қаттиқ ухлаб қолишади. Баъзиларида бу ёзда ҳам рўй беради. Мисол учун саҳро тошбақасини олайлик. У ёз уйқусига шайланмоқда.

Сурхондарё вилоятидаги тоғларнинг сарғайиб кетган ёнбағирлари ҳозирнинг ўзидаёқ исиб кетди. Қай томонга қараманг, заъфарон тусини олганлигини кўрасиз. Бу ерда яшайдиган қушлар ва ҳайвонлар қоқ туш бўлган дамларда жазирама иссиқдан қочиб, бошпаналарига, салқин жойларга яширинишади. Эрталаб ва кечки пайтлардагина пайдо бўлиб, овқат излашади. Ёввойи каптар, сўфитўрғай, бедана, каклик, чуғурчуқ, сариқ чумчуқлар урчиди. Уларнинг мешкай полапонлари июнда тез ўсишади. Шу боис ота-онаси болаларига овқат ташиб, эртадан кечгача тинмайди.

Чотқол, Пском, Майдонтол, Зарафшон, Сирдарё, Амударё бу йил ҳаддан ташқари сувга тўлиб тошди. Қишда қор кўп ёғиб, эрий бошлади. Баҳорда ёғингарчиликнинг тез-тез бўлиб туриши сойлар ва дарёлар оқимини кўпайтирди. Лойқа сувлар оқиб ўтган ерларда табиий офатлар рўй берди, балиқлар кўп қирилди:

Чотқол тоғларидаги Бошқизилсой соҳилларида тўнғизлар танаси хол-хол болаларини эргаштириб, дайдиб юришибди. Уларнинг туси ўзгача. Чўчқа болалари майсалар ва бутазорлар орасида юрган вақтда уларни фарқлаш мушкул.

Ҳайвонлар учун емиш ниҳоятда сероб. Кўкатлар гуркираб ўсмоқда.

Нурота тоғларида яшайдиган Северцев қўйлари ҳам қўзилади. Улар қатъий муҳофазага олиниб, «Ўзбекистоннинг Қизил китобига» ёзилган.

Қарши ва Жиззах даштларида учрайдиган қумсичқонлар иккинчи бор насл берди. Улар илк дафъа март ойида болалаган эди. Баҳор серёғин келганлиги туфайли ҳозир ёш авлодни боқиш қулай. Турли-туман гиёҳлар тиззага уради. Сичқонларнинг кушандаси кўп. Тулкилар, қорсаклар, чиябўрилар, ёввойи мушуклар уларнинг хавфли душманларидир. Олакўзанлар ҳам сичқонларни иштиёқ билан тутиб ейишади.

Июнда кўпгина қушлар жўжа очиш мавсумини ниҳоясига етказишади. Ҳозир полапонлар ниҳоятда кўпки, айримлари уясидан ерга қулаб тушишади. Чор атрофдан қушларнинг чирқираган, зорли хониш қилган овози келади. Уясидан тушиб кетган полапонлар кўп ҳолларда нобуд бўлади.

Арнасой тошқинларидаги тепаликларда бўрсиқлар тез-тез учрайди. Сўқмоқларда уларнинг изи кўп. Бўрсиқларнинг қизиқ одати бор: улар эрталабки дамларда ўзларини қуёшга солиб, исиниб ётишади.

Ташландиқ қишлоқлар, олис чорвачилик фермаларида кечаси ғалати товуш эшитилади. Гулистон, Пахтаобод чеккаларида бўлган киши бунинг шоҳиди бўлади. Ана шундай дамларда хаёлга нималардир келади. Аммо бунда ҳеч қандай сир йўқ. Бу — бойқушларнинг товуши. Улар фойдали ҳисобланади. Фақат кечаси ҳаракат қилишади. Одамлар бойқушларнинг яшаш тарзини яхши билмаганларидан уларни зарарли санаб, таъқиб остига оладилар. Бу мутлақо нотўғридир.

Қоқ туш пайтларида саҳролар осмонига назар солсангиз, юксак-юксакларда йиртқич қушлар айланиб, учиб юрганини кўрасиз. Улар осмондан туриб, ерни кузатишади. Кўзлари бирор майда жониворга тушиши билан пастга ташланишади. Улар юмронқозиқ, сичқон, каламуш каби кемирувчиларга ўч. Йиртқич қушлар дастидан ондатралар ҳам қочиб қутила олмайди.

Далаларда ҳаёт қизиди. Деҳқонлар баҳорда рўй берган табиий офатларни бартараф қилиш, экинларга ишлов бериш учун жон куйдириб ишламоқдалар. Ғўза парвариши давом этмоқда.

Қисқаси, юксак хирмонга пухта замин яратиш учун кураш авж олмоқда.

Серқуёш юртимизга йилнинг энг иссиқ кунлари келди. Ассалом, ёз!

А. ЛЕСНЯК.

МАФТУНКОР МАСКАН

Жумҳуриятимизда меҳнаткашларнинг маданий дам олишлари, бўш вақтларини табиат қучоғида, тоза ҳаводан эркин нафас олиб ўтказишлари, ажойиб сайрлар уюштириш учун имконият катта. Тошкент вилоятидаги Чирчиқ ва Оҳангарон водийларининг юқори қисми, Шоҳимардон, Пошшаота, шунингдек Туркистон, Зарафшон ва Ҳисор тоғ бағирларида шундай оромгоҳлар мавжуд.

Бўстонлиқдаги дам олиш жойлари, айниқса гўзал, мафтункор ва жозибадор. Чирчиқ водийси юқори оқимидаги қорли тоғ чўққилари, биллурдан тоза сувлар, зумрад ўтлоқлар ва ўрмонлар, булбулларнинг ёқимли хониши, тиниқ тоғ ҳавоси, майин шабада кишига қувват бахш этади.

Бўстонлиқ оромгоҳларини кўпинча «Ўзбекистон Швейцарияси» деб атайдилар. Дарҳақиқат, мазкур сўлим масканнинг атрофи пурвиқор тоғлар билан ўралган, иқлими салқин. Бўстонлиқда кишилар сайр қилиб, дам олибгина қолмай, балки даволанадилар ҳам.

Оқтош, Хўжакент, Хумсон, Нанай, Бурчмулла, Чимён дам оладиган, ҳордиқ чиқарадиган ажойиб масканлардир.

Чимён Тошкентдан тахминан 90 километр узоқликда жойлашган. Шу номдаги қишлоқдан бироз жанубда, океан сатҳидан 3309 метр баландликда Катта Чимён тоғи қад кўтарган. Унинг ёнбағирларидаги дараларда ҳатто ёзда ҳам қор эримайди.

Чимён қишлоғининг ўзи Тошкентга нисбатан 1000 метр, океан сатҳидан эса 1500 метр баланд. Қишлоқда 200 дан зиёд хонадон яшайди. Йиллик ёғингарчилик миқдори пойтахтга нисбатан уч баравар ортиқ.

«Чимён» сўзи «яшил, кўкаламзор жой» деган маънони англатади. Ҳақиқатан ҳам қишлоқ атрофи кўзни қувонтирадиган, қувват бағишлайдиган кўм-кўк майсалар ва дарахтлар билан бурканган. Арчазорлар ўзига хос манзараларга эга.

Чимёнда биллурдек беғубор, тоза сувли булоқлар кўп. Бу одамларнинг яйраб дам олишларига имкон беради.

Ш. СУЛТОНОВ
сурат лавҳаси.

Ойнома

ИЮНЬ

ДУШАНБА		3	10	17	24
СЕШАНБА		4	11	18	25
ЧОРШАНБА		5	12	19	26
ПАЙШАНБА		6	13	20	27
ЖУМА		7	14	21	28
ШАНБА	1	8	15	22	29
ЯКШАНБА	2	9	16	23	30

ЧОТҚОЛ ҚЎРИҚХОНАСИДА

Чотқол жазирама ёз кунларида ҳам қори эримайдиган осмонўпар чўққилари, зилол сувлари, салқин иқлими, беғубор ва тоза ҳавоси билан машҳур. Унинг ўзига хос табиий манзаралари шоирлар назмида мўъжизалар макони сифатида таърифланган.

Ажойиб биосфера қўриқхонасида бўлган киши бунга ишонч ҳосил қилади. Ҳозир табиатнинг бу сўлим бурчагида ҳайвонларни ҳисоб-китоб қилиш бошланди. «Ўзбекистон Қизил китоби»га ёзилган қоплон, айиқ, тоғ эчкиси, менизбир суғури, савсар ва бошқа ноёб жониворлар давлат муҳофазасига олиниб, авайлаб-асраб сақланмоқда.

Маълумки, қўриқхона янги биосфера мақомини олди. Шунга кўра, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ҳузуридаги ЮНЕСКО комиссияси ишлаб чиққан «Инсон ва биосфера» дастури асосида иш юритмоқда.

Баҳор ва куз ойларида ҳайвонлар сонини ҳисобга олиш бу йўлда ташланган муҳим қадам ҳисобланади. Бир гуруҳ илмий ходимлар май охирида Майдонтол участкасига чиқиб ҳисоб юритишди. Ҳозир унинг натижаси маълум. Тоғ эчкилари кузатувдан ўтказилди. Уларнинг бош сонини ҳисоб-китоб қилиш Марказий Осиё тоғ эчкилари, еликлар, бўрсиқлар, жайралар бу йил яхши болалаганини кўрсатди.

Қоплонлар изига қараб уларда ҳам насл бериш яхши ўтаётгани аниқланди.

Шуни таъкидлаш зарурки, ҳисоб-китобни оғир шароитларда, баъзан ёғингарчилик остида ўтказишга тўғри келди. Дарёларда сув кўпайиб кетди. Об-ҳаво ноқулайлиги ишни мушкуллаштирди. Лекин илмий ходимлар зиммаларига юкланган вазифани уддалашга муваффақ бўлдилар.

Ёзнинг биринчи ойида қўриқхоналарда белгиланган тартиб-интизомга риоя қилиниши устидан назоратни кучайтириш лозим. Қушлар ҳам болалашни оммавий бошлашди. Сут эмизувчиларда дастлабки насл пайдо бўлди. Шу боис қўриқхона ҳудудларида осойишталик бўлишини таъминлаш даркор. Шундагина янги туғилган жониворларнинг тинч, соғлом ўсишига эришилади. Улар бемалол овқатланиб, балоғатга етади.

Ҳайвонларнинг сони узил-кесил ҳисоблаб чиқилгандан кейингина улар «Қўриқхонанинг табиий йилномаси»га ёзилади.

А. БЛАКБЕРН,
катта илмий ходим.

КУРРА ТАБИАТИ

Биз истиқомат қилаётган Оврооснё қуруқлигининг катта ҳудудида барча ўсимликлар ривожи авжида. Унинг жанубий қисмида экинлар, мевали дарахтлар ҳосили пиша бошлади.

Охота ва Беринг денгизларидаги музлар миқдори камайди. Баренц денгизида муздан ҳоли жойлар кенгайиб боради.

Шимолий Муз уммонидаги ороллар ва қаррат соҳилларида — «қушлар бозори» авжида. Жуда тик, қояли қирғоқларда минг-минглаб қушлар ғужғон ўйнайди. Улар шунчалар кўпки, учган пайтларида Қуёшни тўсиб қўяди. Қушларнинг шовқинидан ёнма-ён турган киши бир-бирининг гапини англамайди.

Тайга ўрмонларида қўзқоринлар чиқади. Лось, буғулар болалайди. Тулки ва бўриларнинг болалари катта бўлиб қолади. Айиқлар болаларини дарахтларга чиқишга ўргатади.

Жавзода Оврўпонинг жанубидаги Испания, Италия, Юнонистон, Африканинг Марокаш, Жазоир, Тунис, Тароблис ва Миср, Осиёнинг Кичик Осиё, Эден, Афғонистон, Ўрта Осиё минтақаларида ёғингарчилик мавсуми тугаб, кун исиши оқибатида қурғоқчилик бошланади.

Айни вақтда Хитойнинг жануби-шарқий қисмида, Ҳиндихитой ва Ҳиндистонда ёзги ёғингарчилик мавсуми бошланади.

Ҳиндистонда ер юзаси ниҳоятда исиб, паст босим ҳосил бўлади. Ҳинд уммони устидаги нам ҳаво паст босимли ўлкаларга оқа бошлайди. Муссонлар тўсатдан бошланади, кучли момақалдироқ бўлиб, жала қуяди, дарёлар тўлиб, суви ўзанига сиғмай тошади. Борлиқ барқ уриб, яшил либосга бурканади.

Ҳиндлар далаларини сув билан таъминловчи муссон ёмғирнинг байрам тарзида кутиб оладилар. Ёмғир ёға бошлаши биланоқ қишлоқларда шодиёна шовқин-сурон кўтарилади. Болалар қаттиқ бақириб, сув кўлмакларини кечиб югурадилар. Катталар эса кетмонларини кўтариб, далага чиқадилар...

Жавзода жанубий ярим курра табиати ўзгача. Бу ерда қишнинг дастлабки ойи. Жанубий Америкадаги Патагония қор билан қопланади. Чили жанубида ёмғирли куз бошланади.

Бразилиянинг бепоён ясситоғлигида ёғинсиз, қурғоқчил мавсум.

Австралиянинг жануби-шарқий қисмида ҳамон куз. Унинг марказий ва шимолий қисмида жазирама қурғоқчил кунлар бошланади.

ЖАВЗО

Қувватни амалга ошириш ойи

Ўн икки бурж ҳисоби бўйича жавзо 21 майдан 21 июнгача бўлган кунларни ўз ичига олади. Шу номдаги бурж рус тилида «Близницы», ўзбекчада «Эгизаклар» деган маънони билдиради.

Жавзода эгизаклар тасвири акс этган бўлиб, шарқликлар эътиқодига кўра, куч-қувватнинг уйғунлашиш рамзи ҳисобланади.

Жавзо ойининг 21 куни июнь ойига тўғри келади. «Июнь» қадимги римликлар эътиқоди бўйича Муштарий (Юпитер) тангрининг рафиқаси Юнона маъбудаси шарафига аталган. Ривоятга кўра, Юнона — маъбудаси аёллар ҳомийси. У эр билан хотинга қўша қариш,ували-жували бўлишни раво кўради.

ТУЛЛАШ ПАЛЛАСИ

Ҳайвонот боғларига ташриф буюрсангиз, ўзгача жонланишнинг гувоҳи бўласиз. Баҳорнинг серёғин келиши ҳайвонларга ҳам кескин таъсир кўрсатди: уларнинг туллаш даври чўзилиб кетди.

Туяларда ҳам туллаш кечикди. Буни суратга қараб билиб олиш мумкин.

Туллашнинг яхши ўтиши ва узоқ давом этиши иқлим шароитигагина боғлиқ эмас.

Аввало жониворларни тўғри боқиш керак. Улар сақланадиган хоналар шароити яхши бўлиши зарур.

Мана, ҳовузларда денгиз мушуклари (суратда) худди болалар каби эркаланиб сувга шўнғишаяпти. Тошкент ҳайвонот боғида майда сув ҳайвонлари яшайдиган ҳавза кираверишда, дарвоза яқинида жойлашган. Бу ерга келганлар даставвал чўмилаётган денгиз мушукларини кўришади.

Мактабларда ўқув йили тугади. Энди навбат имтиҳонларга. Қуйи синфдагилар эса ёзги таътилга чиқишди. Ҳайвонот боғлари, ҳар қачонгидан гавжум. Болалар ҳар бир катак олдида беихтиёр тўхтайдилар. Айримлари бу ерга аввал бир неча бор келган бўлсалар, бошқалари ҳайвонот олами вакиллари билан илк дафъа танишаяптилар. Ноёб жониворлар, қушлар уларда катта таассурот қолдириши, табиатга меҳр-муҳаббат уйғотиши табиийдир.

Тошкент ҳайвонот боғида аҳвол ҳозир қандай? Томошабинларни қабул қилишга қай даражада тайёргарлик кўрилган? Фақат сув ҳавзасининг ҳолатигина талабга жавоб беради. Ҳайвонот боғининг қолган жойлари бундай эмас. Уларни тартибга солиш учун кўп иш қилиниши керак. Ўйлаймизки, ҳайвонот боғи ходимлари ва уни оталиққа олган ташкилотлар бу ишга жиддий эътибор берадилар.

А. ЙЎЛДОШЕВ.

ҚУДРАТЛИ ТЎЛҚИН

1960 йилда жавзонинг дастлабки кунларида Чилининг жанубий вилоятларида 12 балли кучли зилзила бўлганди. Бунинг оқибатида 35 та шаҳар ва юзлаб қишлоқ харобага айланди. Тоғ қулаб, 10 минг уйни босиб қолди, 10 мингдан зиёд киши нобуд бўлди.

Зилзила натижасида ер юзаси ўзгарди, янги тоғ, орол ва ярим орол вужудга келди. Чили жанубида янги ёнар тоғ қад кўтарди, портлаш натижасида эни 5 километр, бўйи 45 километр келадиган майдон 260 метр чуқурликда ўпирилди, океан туби юзаси ўзгарди. Кучли, баҳайбат тўлқин ҳосил бўлди.

Табиатдаги энг даҳшатли ҳодисалардан бири қудратли тўлқиндир. У кучли зилзила вақтида денгиз тубининг кескин тебраниши (кўтарилиши ва пасайиши), сув ости ёнар тоғнинг отилиши натижасида рўй беради.

Бу йил жавзонинг бешинчи кунида Чили соҳилида ана шу офат яна такрорланиб, юзлаб одамларнинг ёстиғини қуритди. Унинг тўлқинлари реактив тайёра тезлигида ҳаракатланиб Калифорния, Ҳавайи ороллари, Янги Зеландия, Австралия, Филиппин, Япония, Курил ороллари, Камчатка соҳилларигача етди. Натижада Янги Зеландия соҳилларидаги ўнлаб кемалар ағдарилди, Филиппин соҳилларидаги бир неча шаҳарни сув босди.

Қудратли тўлқинлар Чилидан 16 минг километр узоқда жойлашган Япония қирғоқларига 21 соатда етиб, 36 минг уй сув остида қолган. Балиқ овлайдиган 900 та кема ағдарилган юзлаб одам ҳалок бўлган.

ҚАТРА

● Қурт боққан атлас кияр,
Қўй боққан пўстин.
● Ипак қурти ўзин олиб
қафасга,
Элни буркар нафис шойи,
атласга.
● Уруғ, ерга тушиб, чечак
бўлар,
Қурт жондан кечиб ипак.
● Пиллани боққан билар,
Ғаллани эккан.

Р. ЖУМАНИЁЗОВ.

Муҳаррир
Н. ЁҚУБОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»
(«Сельская правда»)
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими— 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Безатиш бўлими—32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

БУЮРТМА № 5386.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 2305. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12